

ΤΑ ΠΑΛΙΑ ΤΗΣ ΣΧΩΡΕΜΕΝΗΣ

Ο Στέφανος Ραμάς γυρνάει να με μπλέξει: πάλι, λαβαίνοντας άφορμή από τάρθρο μου «Σοσιαλισμός και γλώσσα», όπου τόφερε ο λόγος να μνημονέψω κάποια φράση του χαρακτηριστική της άστικης ψυχολογίας. Με μια λιγδολογή απάντησή του ξαναφέρει στη μέση ζητήματα, που τὰ συζητήσαμε τον περασμένο χρόνο στις στήλες αυτές και που τὸ ξανακίνημά τους, όπως τὸ θέλει ὁ Ραμάς, μὰς φέρνει ἀναγκαστικά στην ἐπανάληψη τῶν ἰδίων καὶ τῶν ἰδίων.

Στὸ ἄρθρο του «Οἱ σοσιαλιστάδες στοὺς νασιοναλιστές (ἀριθ. 291—93 τοῦ Νοῦμα) ὁ Σκληρὸς ἀπαντώντας στὸν ἴδιον τὸ Ραμά καὶ στίς περὶ κράτους καὶ σφαζόμενων ἡδεφῶν θεωρίες τοῦ κ. Ἰδα, λέει πὼς τοὺς στερνούς θὰ μπορέσει νὰ τοὺς βοηθήσει μόνο ἡ ζωικὴ ἐλάνκλρησις τῆς κοινωνίας, ἡ δύναμη ἐλάνκλρησις τοῦ κράτους. Ἀποδίδοντας τὴν ἀδυναμία τοῦ σημερινοῦ κράτους στὴ σαπὶλα τῆς κυριαρχίας ἀστικῆς τάξεως, βρίσκει πὼς μόνο τὸ ξύπνημα τοῦ λαοῦ, τῶν ἐργατικῶν τάξεων, «μόνον ἐργατικὰ προλετάρικα φάρμακα θὰ μπορέσουν νὰ γιαιτρέψουν τὴ σαπὶλα τῆς ἀστικῆς τάξεως, δυναμώνοντας ἑαυτοὺς καὶ τὸ ἐπίσημον κράτος.» Τοῦ κάκου λοιπὸν πασιάζει ὁ Ραμάς νὰ κάμει στὸ πνεῦμα καὶ στὴν προσπάθεια ἐμὰς τῶν σοσιαλιστῶν «τὸ πέσιμο τῆς ἀστικῆς κυριαρχίας», πού εἶπα, ταυτίζοντες μετὰ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ κράτους. Σ' ἓνα ἄρθρο μου, τυπωμένο στὸ ἴδιο φύλλο μετὰ τὴν ἀπάντησιν τοῦ Ραμά, πάσκιον νὰ δείξω τί γυρνάει ὁ σοσιαλισμὸς σ' ἄλλα τὰ κράτη, κ' ἐκεῖ φαίνεται ἂν ἡ ἐργατικὴ ἐπανάστασις ἔχει σκοπὸ τὴν ἀποσύνθεσιν τοῦ κράτους ἢ τὸ διοργανωμὰ του σὲ τρόπο ὥστε ἡ δύναμη τοῦ κράτους, πού σήμερον εἶναι στὰ χέρια μόνο τῶν κυριαρχῶν τάξεων, νὰ στηριχθῇ στὴ θέλησιν ὅλων τῶν τάξεων πού τὸ ἀποτελοῦν. Κάθε παραπέρα συζήτηση σ' αὐτὸ τὸ θέμα τὴ θαρρῶ περιττή.

Ὁ Στέφανος Ραμάς, ἀφοῦ στρογγύλεψε καλὰ τὸ χάπι τῆς δυνάμεως τοῦ κράτους, ἔπρεπε κατὰ τὴν ἀστικὴ συνήθειαν νὰ τὸ χρυσώσει κιόλα νὰ καταπιθεῖ εὐκολότερα ἀπ' τοὺς πατριώτες. Αὐτὴ ἡ δύναμη τοῦ κράτους, μὲν λέει, τὸν ἐνδιαφέρει γιατί βλέπει πὼς οἱ γύρο μας λαοὶ δὲ φαντάζονται πὼς τέλειωσεν ἡ ἐποχὴ τῆς ἀμύλλας μεταξὺ τους. Μετὰ τὴ στερνὴν ἐκφράσιν συνηθίζει ἡ ἀστικὴ ἰδεολογία νὰ

σκεπάζει ἐκεῖνο πού οἱ σοσιαλιστὲς τὸ λέν μετὰ τὸ σωστὸ ὄνομά του: ἀνταγωνισμὸς συμφερόντων. Μοῦ φτάνει νὰ πῶ στὸ Ραμά πὼς ὅσο τὰ συμφέροντα αὐτὰ, πού τὰ λέει «ἀμύλλα», εἶναι πράγματα συμφέροντα ὅλων τῶν τάξεων, πού ἀποτελοῦν τὸ κράτος, ὅσο δηλ. ἀνήκουν στὴν κατηγορίαν τῆς οἰκονομικῆς ἐνότητος πού ἀπαρτίζει κάθε κράτος, ὅσο περιορίζονται στὴν ἀνάγκη τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας κ' ἐνότητος τῆς φυλῆς, δὲ θάβρει κανέναν συνεπὴ σοσιαλιστὴ στὸν κόσμο, πού θάρρηθῃ τὴν ὑπαρξὴ τους καὶ τὴν ἀνάγκη νὰ διαφεντεφτοῦν μετὰ κάθε τρόπο. Μετὰ τέτλια ἐνοια λοιπὸν τὴ δύναμη τοῦ κράτους δὲν τὴ θέλει λιγότερο ἀπὸ τὸ Ραμά καθένας σοσιαλιστής.

Μὰ τοῦ Ραμά τάρσει ἡ ψρασεολογία περισσότερο ἀπὸ τὴν οὐσίαν κάθε ζητήματος. Ἄν δὲν τοῦ ἄρεσε, δὲ θάλεγε καὶ πὼς στὸν τόπο μας δὲ γνωρίζει κοινωνικὰς τάξεις «ἀλλὰ προσωρινὰς οἰκονομικὰς κατατάξεις ἀτόμων». Μήπως κανένας ἀπὸ μὰς, πού μίλησαν γὰρ τάξεις, ἐνόησαν μ' αὐτὲς τίποτε ἄλλο παρὰ ἀθροίσματα ἀτόμων ἐνωμένων μεταξὺ τους μετὰ ὅμοια οἰκονομικὰ συμφέροντα καὶ χωρισμένων ἀπὸ ἄλλα ἀθροίσματα ἀτόμων ἀπὸ ἀντίθετα πάλι οἰκονομικὰ συμφέροντα; Δὲ θέλω νὰ τὸ κρύψω πὼς μετὰ ξαφνίζει ἡ ἐπιμονὴ ἐνός, πού ἔχει ἀξιώσεις κοινωνιολόγου, σὲ πράγματα τόσο γνωστὰ γενικὰ, καθὼς εἶναι τὸ ἂν ὑπαρξῇ ἢ ὑπάρχει πούθεν ἀ κοινωνία μὴ χωρισμένη σὲ τάξεις, καθὼς καὶ δὲ βαστῶ νὰ μὴν τὸ πῶ πὼς δὲ μπορῶ νὰ νιώσω τίποτε ἀπὸ τὰ «ἐπιπεδα μορφώσεως» καὶ ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς πυραμίδας πού φαντάζεται ὁ Ραμάς τὴ δύναμη τοῦ κράτους. Τὸ ἴδιο μοῦ μένει σκοτινὸν πολὺ τὸ σχέδιον πὼς θὰ μπορέσει νὰ λάβει μιὰ ἀνώτερη μόρφωση μετὰ τὴ δημοτικὴ γλώσσα ἢ μιὰ κοινωνικὴ τάξιν τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ. Μοῦ λέει ἀποτείνεται στὸ λαὸ, μὴ λησμονώντας τὸ ἱστορικὸ καὶ κάθε μέρα βεβαιούμενο γεγονός, πὼς ἀπ' τὴν κατάταξιν τὴν ἀστικὴν καὶ τὴν μορφωμένην θάπεντῆσομε καὶ στὸ μέλλον, ὅπως καὶ στὸ περασμένο, τοὺς ἀξίους ὁπαδοὺς τῆς δημοτικῆς, πού θὰ τὴν ἐπιβάλλουν μιὰ μέρα καὶ στὸ σύνολο, στὴν κατάταξιν τῶν ἀμόρφωτων, τῶν προλετάρων καὶ τῶν μικροαστῶν, πού εἶναι οἱ πὺς καλῆμένοι στὴν πρόληψιν ὕστερα ἀπὸ τοὺς δασκάλους.

Καὶ πρώτα πιστέβει ἀληθινὰ ὁ Ραμάς στὸν ἰσχυρισμὸν τοῦ πὼς οἱ προλετάριοι κ' οἱ μικροαστοὶ εἶναι κολημένοι στὴ γλωσσικὴ πρόληψιν πότερο

ἀπ' τοὺς μορφωμένους μεγαλοαστοὺς; Δὲ θέλω νὰ φανῶ κακὸς, σὰν αὐτὸν, καὶ νὰ φαντασθῶ πὼς σφίστηκε τὸν ἰσχυρισμὸν γὰρ νὰ τὸν μεταχειριστεῖ παρακάτω γὰρ τοὺς δημαγωγικοὺς σκοποὺς, πού ῥίχνει (ὅς μοῦ συμπαθήσει τὴν ἐκφράσιν) μετὰ ἀλαφρὴ συνείδησιν στοὺς εὐγενικοὺς νέους τοῦ «Μέλλοντος» καὶ τῆς «Κοινωνιολογικῆς Ἑταιρίας». Ἄν θέλει νάναί πράγματι ντόμπρος, ὅπως ἔχει τόνομα, ὁ Ραμάς ξέρει καλὰ πὼς νὰ γυρνάει τοὺς δημαγωγούς. Καὶ μιὰ συζήτηση, πού γίνεται, καθὼς τὸ θέλει ὁ ἴδιος, γὰρ τὸ γενικὸ καλὸ καὶ ὄχι γὰρ τὸ συμφέρον ἐρισμένης τάξεως, ἀπαιτεῖ, ὅπως τοῦ τόπε καὶ ὁ Σκληρὸς στὸ ἄρθρο πού ἀνέφερα, τὴν ἀνθρώπινη κ' ἐπιστημονικὴ μαζὶ εὐσυνειδησία. Κι ἂν τις πάρομε αὐτὲς βοήθῃ καὶ γνώμονα, θὰ δοῦμε πὼς οὔτε οἱ προλετάριοι οὔτε οἱ μικροαστοὶ εἶναι ἡ κεντρικὴ ἐστία τῆς γλωσσικῆς πρόληψης. Ὅπου καὶ ἂν παρουσιάστηκαν προασπιστὲς τῆς καθαρῆς βουλάς, καθὼς στὰ Εὐαγγελικὰ καὶ στὰ Ὀρειτικὰ, ἦσαν ἀπλὰ θύματα, παρασυρμένοι, χάρις στὴν ἀμάθεια πού τοὺς δέρνει, ἀπ' τῆς μορφωμένης τάξεως, ὅπου καὶ φωλιάζει τὸντις ἡ μεγάλη πρόληψιν. Τὰ σκολιά, τὰ δικαστήρια, τὰ δημόσια γραφεῖα, ἡ ἐκκλησία, οἱ ἐφημερίδες, τὰ βιβλία, πού τὴ θρέφουν καὶ τὴ σκορπῶν καὶ πού βρῆσαν τὴν παράδοσιν τῆς, πιστέβω νὰ μὴ μπορεῖ νὰ τάρρηθῃ ὁ Ραμάς πὼς δὲν εἶναι ἱερόματα τῆς τάξεως ἢ τῆς κατὰ τάξιν. καθὼς τὸ θέλει, τῶν ἀμόρφωτων προλετάρων καὶ τῶν μικροαστῶν. Ἄν εἶναι νάρνιούμεστε παρόμοια γεγονότα, τότε δὲν ἔχει λόγον πᾶς ἡ συζήτηση.

Ἐπειτα ἀποτείνεται: στὸ λαὸ, λέει. Μιὰ πρόδο βέβαια γὰρ τὸ φίλον μου, πού ξέχασεν τίς παλιὰς του θεωρίας γὰρ τὰ ποδάρια πού θάρρουν νὰ κυβερνήσουν τὸ κεφάλι καὶ τὰ ῥέστα, καὶ ἀρχινάει νὰ τὰ λογαριάζει κάπως καὶ τὰ δύστυχα ποδάρια. Ἀλλὰ πὼς καὶ μετὰ τί μέσο ἀποτείνεται στὸ λαὸ; Δὲ μὰς τὸ λέει, μένε γυρνάει τὸ χαζὸ στοὺς ἀστοὺς καὶ στοὺς μορφωμένους, πού θὰ ἐπιβάλλουν τὴν ἀλήθειαν στὸ λαὸ. Τὸ μετὰ τί μέσο θὰ τὸ κάμουν, σιωπᾶνεται κ' ἐδῶ. Ὅλος ὁ κανιγὰς, πού ξαναπρόβαλε στὴ συζήτηση ὁ Ραμάς, εἶναι νὰ σφυρίξει μετὰ σατανικὸν τρόπο, πού τὸν βεβαιώνει δὲν ταυριάζει στὴν εἰλικρίνεια τοῦ βάθους τῆς ψυχῆς του, πὼς ἡ ὥρα πού οἱ δημοτικιστὲς θὰ γένουν σοσιαλιστὲς θὰ εἶναι κ' ἡ ὥρα πού θάλλῃ συνειδητὰ ἡ ἐξεπύλησιν σὲ δημαγωγούς. Πού εἶναι καὶ πούθε βγαίνουν οἱ δημαγωγοί, τοῦ ξαναλέω, τὸ ξέρει. Ὡστόσο δὲ χρειάζε-

ΓΑΒΡΙΗΛ Δ' ΑΝΝΟΥΝΤΣΙΟ

Η ΤΖΟΚΟΝΤΑ

Ν. ΠΟΡΙΩΤΗΣ μεταφράστης

ΤΖΟΚΟΝΤΑ Ὅχι ἐγώ, δὲν τὸν ἐσπρωξά στο θάνατο ἐγώ· παρὰ ἐσεῖς ἡ ἴδια. Ναί, γὰρ νὰ πολυτρωθῇ ἀπὸ εἰς δεσμὸν θέλησε νὰ πεθάνῃ, μὰ ὄχι ἀπὸ κείνον πού μ' ἔδενε μαζί του· ἀπὸ ἓναν ἄλλον, ἀπὸ τὸν ἰδικόν σας, ἀπὸ κείνον πού τοῦ ἔδωκεν ἡ ἀρετὴ σας ἢ ὁ νόμος ὁ δικός σας καὶ τὸν ἔκανε ἀβασταχτὰ νὰ ὑποφέρει.

ΣΥΛΒΙΑ Ἄ, δὲν εἶναι τίποτα πού νὰ μὴν τολμάτε νὰ τὸ στρεβλώσετε ἐσεῖς! Ἀπὸ τὸν ἴδιο, ἀπὸ τὸ στόμα του, σὲ μιὰν ὥρα πού ἡ ψυχὴ του ἔλη ἔλα ἀνέβη στὸ φῶς, ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ ἔχω καὶ οὐσεῖ: — Ἄν τὰ πονο τὸ χτύπημα μπόρεσε νὰ σπάσῃ ἓνα ζυγὸ, ἂν εἶν' εὐλογημένο! — Ἀπὸ τὸν ἴδιο τὸ ἔχω ἀκούσει ὅταν ἀλακκαίρη ἡ ψυχὴ του ἀνοίγε πάλι πρὸς τὴν ἀλήθειαν.

*) Ἡ ἀρχὴ τοῦ σὺ 344 φύλλο.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ Ἐδῶ ὅμως, λίγες ὥρες πρὶν νὰ νικηθῇ ἀπ' τὸ φρικτὸ τὸ στοχασμὸ, ἔδω—ὅλα αὐτὰ τὰ πράγματα εἶναι μάρτυρες—μοῦ μίλησεν τὰ φλογερότερα καὶ τὰ γλυκύτερα λόγια πού εἶχε ὁ ἔρωτάς του ἐδῶ μ' ἐφώνασε, ἀκόμα μιὰ φορὰ, ζωὴ τῆς ζωῆς του· ἔδω μοῦ εἶπε, μιὰ φορὰ ἀκόμα, τὸ νεῖρό του γὰρ τὴ λήθη, τὴν ἐλευθερίαν, τὴν τέχνην, τὴν χαρὰ. Κ' ἐδῶ μοῦ εἶπε πόσον ἀβάσταχτος τοῦ γέννηκε ὁ δεσμός του, τὸ βάρος τὸ ἀναπόφευγον τῆς καλωσύνης, τὸ σκληρότερον παρὰ κάθε ἄλλο, καὶ τὴ φρίκην τοῦ καθημερινοῦ μαρτύριου, τὴν ἀποστροφή του νὰ ξαναπατήσῃ στὸ σπῆτι τῆς σιωπῆς καὶ τῶν δακρύων, τὴν ἀποστροφή πού ἔγινε πᾶς ἀκατανίκητη...

ΣΥΛΒΙΑ Ὅχι, ὄχι! Ψέματα.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ Γὰρ νὰ ξεφύγῃ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἀγωνία, ἓνα βράδυ πού ὅλα τοῦ φάνηκαν θλιβερότερα καὶ πῶς βουδᾶ, γύρισε τὸ θάνατο...

ΣΥΛΒΙΑ Ψέματα! Ψέματα! Ἐγὼ εἶλεπα μακρὰ.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ Καὶ μετὰ κατηγορεῖτε ἐσεῖς πὼς τὸν ἔρριξα ἐγώ σὲ ἄτιμο βρῆμα στήναι, πὼς ἔγεινα ὁ δῆμιός του! Ἄ, τὰ χέρια σας μονάχα, τὰ χέρια σας τῆς καλωσύνης καὶ τῆς συχώρης, τοῦ ἐτοι-

μαζανε κάθε βράδυ ἓνα κρεβάτι μ' ἀγκάθια ὅπου δὲ θιγῇ πᾶς νὰ ἐκπλωθῇ. Ὅταν ὅμως ἐμπαινεν ἐδῶ, ὅπου ἐγὼ τὸν πρόσμενα, ὅπως προμένεται ὁ Θεὸς πού δημιουργεῖ, εἴτανε μεταμορφωμένος. Σα ναύρισκε μπροστὰ στὸ ἔργο του τὴ δύναμιν, τὴν χαρὰ, τὴν πίστη. Ναί, μιὰ θερμὴ ἀκατάπυκτη τοῦ φλόγιζε τὸ αἶμα, πού τὸν κρατοῦσα ἀναμμένη ἐγὼ (καὶ αὐτὸ εἶναι ὅλο μου τὸ καμάρει)· μὰ μετὰ τὴ φωτιὰ κεινῆς τῆς θερμῆς ἔπλασε αὐτὸς ἐν' ἀριστούργημα. (Δείχνει μετὰ τὴ χειρονομία τὸ ἄγαλμα πού κρύβει ἡ κουρτίνα.)

ΣΥΛΒΙΑ Δὲν εἶναι τὸ πρῶτον δὲ θάνατον τὸ τελευταῖον.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ Βέβαια, δὲ θάνατον τὸ τελευταῖον· ἀπὸ ἐν' ἄλλο εἶν' ἐτοιμὸ νὰ ξεπροβάλῃ ἀπ' τὸ πηλύνιο του τὸ περιτύλιγμα, ἐν' ἄλλο ἔχει σπαράξει κάτω ἀπὸ τὸ δάχτυλο τὸ ψυχοδοτικόν, ἓνα ἄλλο εἶν' ἐκεῖ μισοζώντανον, καὶ προσμένει ἀπὸ στιγμή σὲ στιγμή τὸ ἄδωχ τῆς τέχνης νὰ τὸ σύρῃ ἀκέρειον στὸ φῶς. Ἄ, δὲν μπορεῖτε ἐσεῖς νὰ νιώσετε αὐτὴ τὴν ἀνυπομονήν τῆς ὕλης, ὅπου τῆς ταξάνε τὸ δῶρον τῆς τέλειος ζωῆς.

(Ἡ Συλβία Στεττάλα στρέφει πρὸς τὴν κουρτίνα· κάνει μερικὰ βήματα, ἀργά, μετὰ τὴν ὄψιν τῆς ἀόλης)

ται, θαρρώ, να λάβει τέτια τροπή μιὰ αντικειμενική συζήτηση, όπως τὴ θέλει νάναι κι ὁ ἴδιος ὁ Ραμὰς. Καθάλλο παρὰ νάπαιτώ ἀπὸ τὸ στερνὸν ἢ ἔπειον ἄλλον νὰ μὴ βγῇ ὑπέρμαχος τῆς τάξης του καὶ τῶν συμφερόντων τῆς. Ἐμεῖς οἱ σοσιαλιστὲς τὸ λέμε καθαρὰ πὼς μόνο γιὰ ἐργατικά συμφέροντα κοδοῦμαστε. Μὰς τὰ βλάθει αὐτὰ ἡ ἀστική κυριαρχία στὸ σημερινὸ κράτος, μὰς πιέζει τὴν ἐλεύθερη ἀνάπτυξή μας, γι' αὐτὸ θέλομε νὰ τὴ ρίξομε καὶ νὰ ὀργανώσομε σύμφωνα μὲ τὴς ἀνάγκας μας τὸ κράτος, ποὺ τόσο αὐτὸ, ὅσο καὶ τὸ ἔθνος, δὲν ἀνέχει μόνο στοὺς ἀστούς νὰ τόχουν γιὰ τοιφήνι τους, μὰ πὺς πολὺ στὰ πλήθη τοῦ λαοῦ, ποὺ τὸ πλουτίζει μὲ τὴν ἐργασία του. Μιὰ τάξη ἀνάμεσα στὰ πλήθη τοῦ λαοῦ εἶναι κ' οἱ ἐργάτες, μὲ ἴδια δικαιώματα καθὼς καὶ κάθε ἄλλη κι ὁ ἀγώνας τῆς δὲν εἶναι τίποτες ἄλλο παρὰ τὸ διαφέντεμα τῶν δικαιωμάτων ποὺ ἔχει κι αὐτὴ στὸ σύνολο, στὸ κράτος. Τὸ κράτος τὸ ρωμέϊκο εἶναι σήμερα ἓνα χάραλα, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ τοῦ ἔθνους λιμνιάζει. Ἄν ἡ κατάστασις ἀρέσει καὶ συμφέρει στοὺς ἀστούς, ἐμὰς δὲ μὰς συμφέρει ἐμεῖς οἱ προλετάριοι, ὁ λαὸς ἐμεῖς βαστάμε πιότερο τὰ βάρη αὐτοῦ τοῦ κράτους, ποὺ οἱ ἀστοὶ μονάχα τὸ μαδάνε. Ἡ πρόδο καὶ τὴν ἀστυλῶμά του ἐνδιαφέρνει ἐμὰς ἴσως περισσότερο ἀπὸ τὸ Ραμὰ. Ἐνὰ ἀπ' τὰ ἐμπόδια ποὺ στέκονται στὴν πρόδο εἶναι κ' ἡ καθάρουσα, ποὺ λόγῳ ἱστορικῶν τῆ φάρτωσαν στὸ ἔθνος κ' ἡ κυρίαρχη τάξη σήμερα πασιάζει νὰ βαστάξει τὴν παράδοσή της μὲ ἕτε μέσο δύνεται. Ὁ ἀγώνας τῶν προλετάρων γιὰ τὴ λαϊκὴ γλῶσσα συμπέφτει μὲ τὸν ὅμιον μὰς μερίζας ἀπ' τὴν τάξη τῶν ἀστών, τῶν δημοτικιστῶν, ὅπως τοὺς λέμε. Σὲ τοὺς τοὺς ἤρθε ὁ συγγραφέας τοῦ «Κοινωνικοῦ μας ζητήματος» μὲ τὴ γνωστὴ πρότασι. Μερικοὶ ἀπ' αὐτοὺς τὴν ἀκούσαν, ὁ Ραμὰς κι ἄλλοι τὴν ἀπόκρουσαν. Φοβήθηκαν μὴν ἡ ἰδέα αὐτὴ παρασύρει τοὺς δημοτικιστὲς στὸ σοσιαλισμὸ καὶ ξεσπάθωσαν. Δικαιώμα τους καὶ φυσικότητα ἀπ' τὴν ἀστική τους ἀποψη, ὅπως τὸ ἴδιο εἶναι φυσικὸ νὰ ἐπιμένομε κ' ἐμεῖς οἱ σοσιαλιστὲς πὼς μονάχα μὲ τὴ δύναμη τοῦ λαοῦ μπορεῖ νὰ ἐπιβληθῇ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα. Στὸ μεταξὺ ἓνας κύκλος σοσιαλιστῶν ἐπιστημόνων, ποὺ παρουσιάστηκαν, πήραν ὄργανο τῆς προπαγάντας τους τὴν καθάρουσα. Τὶ ἀποδείχνει γιὰ τὴν οὐσία τοῦ ζητήματος ἡ γλωσσικὴ αὐτὴ πλάνη ἐνὸς κύκλου ἐπιστημόνων, τόσο γιὰ τὸ δημαγωγικὸ σκοπὸ αὐτοῦν, ὅσο καὶ γιὰ τὴν τάχα βασιλεία

τῆς γλωσσικῆς πρόληψης στὸν ἀμόρφωτο λαὸ περσότερο ἀπ' τοὺς μορφωμένους ὅπως τὸ θέλει ὁ Ραμὰς; Βγήκαν ἀπ' τὸν ἀμόρφωτο λαὸ οἱ σοσιαλιστὲς αὐτοὶ ἢ κατέβηκαν σ' αὐτὸν μὲ μιὰ πρόληψη καθαρὰ ἀστική, μὲ τὸ ἐπίσημο ὄργανο τοῦ κράτους; Τὴν ψυχολογία τῆς πλάνης τους, πάσιαια νὰ δείξω στὸ ἔργο μου «Σοσιαλισμὸς καὶ γλῶσσα» καὶ νὰ ἐξηγήσω τὸ οὐτοπιστικὸ τῆς ταχτικῆς τους. Ἐδῶ ἀπάνω πρόβαλε ὁ Ραμὰς νὰ σκοτίσει ξανά τὰ πράματα. Τὰ ἴδια, τὰ παλιὰ τῆς χωρεμένης.

Γιὰ νὰ μὴ μακρολογῶ σὲ πράματα ξαναεπιμένω, τοῦ λέω στερνὴ φορά, πὼς κάθε ἄλλο παρὰ νάρνούμαι ὅτι μένει ἐντελὼς κλεισμένο τὸ στάδιο γιὰ προπαγάντα τῆς δημοτικῆς στὴς μορφωμένες τάξεις. Βρίσκω μονάχα μαζί μὲ τὸ Σκληρὸ ἀδύνατο τὸ πὼς μπορεῖ νὰ γίνῃ ἡ δημοτικὴ γλῶσσα ἐπίσημο ὄργανο τοῦ κράτους δίχως νὰ ἐπιβληθῇ σ' αὐτὸ ἀπὸ τὴν ἀνάγκη καὶ τὴ θέλησιν πλατιῶν καὶ δυνατῶν κοινωνικῶν στρωμάτων. Ἄν ὁ Ραμὰς κατόρθωνε νὰ πείσει τὴν τάξη τῶν ἀστών νὰ υἱοθετήσῃ τὸν ἀγῶνα τῆς δημοτικῆς, θὰ χαίρομαι καὶ θὰ βοηθούσα ὅχι μονάχα σὰ δημοτικιστὴς, μὰ καὶ σὰ σοσιαλιστὴς, γιὰτὶ ἔτσι μὲ τὸν ἐξοστρακισμὸ τῆς καθάρουσας θάπεφτε ἓνα ἀπὸ τὰ ἐμπόδια τῆς ἀνάπτυξης τῆς τάξης, ποὺ μπορεῖ νὰ σύρει τὴ σοσιαλιστικὴ ἰδέα. Ἄς παρουσιαστῇ ὁ Ραμὰς μὲ μιὰ ἐρισμένη καὶ σαφὴ πρότασι, δράσης, σὰν τοῦ Σκληροῦ, στοὺς δημοτικιστὲς καὶ νάναι βέβαιος πὼς θάχει διότι τοὺς δημοτικιστὲς σοσιαλιστὲς κοντά του. Ὡς τὴν ὥρα ὅμως, ἀντὶς νὰ κάμει κάτι τέτιο, μὰς τάξει μονάχα πὼς ἔχει κάποιον σκέδιο, μὰς σκοτίζει τὸ λίγο μας μυαλὸ μὲ σχήματα γεωμετρικὰ κι ὅλα αὐτὰ γιὰ νάδρει μιὰ νὰ ρίξει τὸν ἴστρο του σὰ σφήκα, στρεβλόνοντας ὅπως τὸ θέλει τὸ τί λέν οἱ ἄλλοι καὶ τὰ γεγονότα, μὲ τὴν ἰδέα πὼς μπορεῖ ἔτσι νὰ τρομάξῃ τοὺς δημοτικιστὲς ἀπ' τὸ σοσιαλισμὸ. Ξαναλέω, ταχτικῇ, ποὺ δὲν ταιριάζει σ' ἓναν, ποὺ τὴν ἀναμορφωτικὴν του πρόθεσις θέλω νὰ τὴν τιμῶ μονάχα, καθὼς τόπος κι ἄλλοτες. Κρίμα μόνο πὼς ἡ ἀστική πρόληψις, ποὺ πνίγει ἓνα τέτιο πνεῦμα, δὲν τὸ ἀφίνει νὰ δει τὰ πράματα πὺς πλατὺ καὶ πὺς βαθιά καὶ νὰ κοιτάξῃ καὶ στὴν ἱστορία, ποὺ θέλει νάχει γνώμονά του, πὼς ὅλοι οἱ παιδαγωγικοὶ ἀναμορφωτὲς στάθηκαν σύνωρα καὶ κοινωνικοὶ ἐπαναστάτες.

*

Λίγα λόγια ἀκόμα γιὰ τὸν κ. Ἀ. Πουλημένον.

Καὶ πρώτα, τόμολογῶ πὼς τόντις δὲν κατάλαβα γρὸ ἀπ' τὰ πέντε ἀρθράκια του, ποὺ λέει. Κ' ἴσα ἴσα βλέποντας ἓνα νέον τόσο γλωσσολογικὴ καὶ πολυδιαβασμένον, καθὼς δείχνεται ἀπ' τὴς παραπομπὰς καὶ τὴς παραθέσεις κειμένων στὰ γραφόμενά του, κι ὥστόσο ἀνέκκονο νὰ δώσει μιὰ κατάταξη στὴς γνώσεις του, ἀνάξιο ἔχει μόνο νὰ πιάσει τὴν οὐσία ἐνὸς ζητήματος, μὰ καὶ νὰ πει μὲ κάποια καθαρότητα καὶ στοιχειώδη λογικὸν εἰρημὸ ἐκείνο ποὺ ζητᾷ νὰ πει, ἀδιάφορα ἂν αὐτὸ εἶναι σωστὸ ἢ ὄχι, γιὰ τοῦτο τὸν δνόμασα ὅπως τὸν δνόμασα. Καὶ τώρα μὲ τὸ συγκεφαλαίωμα, ποὺ κάνει τῶν ἀρθρῶν του γιὰ τὸ χατήρι μου, δὲν μπορεῖ ἐπίσης νὰ μὲ φέρει στὴν εὐχάριστη θέσι νὰ πάρω πίσω τὸ χαρακτηρισμὸ πὼς εἶναι «ἄρρητα ἀθέμιτα» ὅσα φθέγγεται καὶ παρατάζει. Γιατὶ κι ἀπ' τὸ συγκεφαλαίωμα αὐτὸ δὲν ἐνίσταται περισσότερο ἀπὸ κείνο ποὺ εἶχα νιώσει καὶ προτίτερα, πὼς δηλ. ἐνὸς βλέπει τὴ νίκη τῶν προλετάρων στὸ μέλλον, φοβάται ὥστόσο τὸν ἐργατικὸν ἀγῶνα στὸν τόπο μας. Αὐτὸ τὸ φαινόμενον τῶν ἀστικῶν ἐνστίχτων τοῦ μοῦ τὴν θύμησε καὶ τὸν ἔφερα παράδειγμα ἐκεῖ ποὺ πάσιαια νάναλῶσα τὴν ἀστική ψυχολογία στὸ σημεῖμά μου, ποὺ τοῦ πείραζε τὰ νεύρα. Τὸν βεδιόνω πὼς μόνο αὐτὸ κι ὄχι ἡ ξεχωριστὴ ἐντύπωση ποὺ μοῦ ἔκαμαν τὰ ξύλα κοῦτσουρά του. Τὰ ἴδια κι ἀπαράλλαχτα τὰ εἶχε πει προτίτερα ὁ Ραμὰς καὶ πήρε τὸ μῆθμά του ἀπ' τὸ Σκληρὸ καὶ λάγιασε λίγον καιρὸ. Ἡ μοναχὴ διαφορὰ μεταξὺ τους εἶναι, πὼς ἐνὸς ὁ Στέφανος Ραμὰς καταδικάζει τὴν ἐξέλιξιν γενικὰ, ὁ κ. Ἀ. Πουλημένος τὴν ἀρνίεται καὶ δὲν τὴ θέλει μόνο στὸν τόπο μας. Αὐτὰ συζητήθηκαν ἀρκετὰ σὲ τούτες τὴς στήλες, ὥστε δὲν ἀξίζει νὰ γυρίσομε στὰ ἴδια, μόνο καὶ μόνο γιὰτὶ, ὡς φαίνεται, δὲν ἔχει ἄλλη ἀσχολία πὺς εὐάρεστη ὁ κ. Ἀ. Πουλημένος. Ὡστόσο μιὰ καὶ θέλει σῶναι καὶ καλὰ νὰ δείξῃ τὰ φώτα του, ὅς τοῦ κάμομε τὴ χάρη νὰ τὸν βοηθήσομε, μὲ τὸν ὅρο ὅμως νὰ μὴν ἀρχίσει νὰρκαδιάζει πάλι δίχως κανένα εἰρημὸ καὶ λίγο τί εἶπε ὁ Ἀκτάλλ κα τί λέει ὁ Βέρνερ Σόμπερτ, ἀλλὰ τί φρονεῖ αὐτὸς ὁ ἴδιος κ. Ἀ. Πουλημένος γιὰ τὰ παρακάτω ζητήματα, ποὺ θὰ τοῦ ὑποβάλω ἀπάνω σ' ἓνα λέει ὁ ἴδιος κ. Ἀ. Πουλημένος στὴν ἀπάντησι ποὺ μὲ τίμησε καὶ μοῦ ἔκαμε.

Λοιπόν. Ἄς δεχτοῦμε πὼς ἡ ἐξέλιξιν θὰ γένει στὴν Ἑλλάδα μὲ τρόπο ἀλλοιότικο παρὸς τὴν Εὐρώπη. Γυρέω νὰ μοῦ δείξῃ ὁ κ. Ἀ. Πουλημένος

ἐνέργειας, σὰν νὰ θλακοῦν σὲ μιὰν ἔλξη μουσικὴ)

— Εἰν' ἐκεῖ ὁ πηλὸς εἶν' ἐκεῖ. Κεῖνὴ τὴν πρώτη τὴν πνοὴν ποὺ τοῦ εἶχε αὐτὸς φυσήξῃ ἐγὼ τῆς συντήρησα ἀπὸ μέρα σὲ μέρα, ὅπως ποτίζεται ταύλακι, ὅπου εἶν' ὁ σπῆρας ὁ βαθύς. Δὲν τὴν ἀφῆσα νὰ χαθῇ. Τὸ εἶδωλο εἶν' ἐκεῖ, ἀπείραχτο. Τὸ στερνὸ τὸ ἄγγιγμα, ποὺ ἔδωκε ἐκεῖ τὸ θερμασμένον χεῖρ τοῦ τῆ στερνὴ τὴν ὥρα, εἶν' ἐκεῖ φανερό, ἐν τὸνο καὶ νωπὸ σὰ χτεσινὸν ἀκόμα, τόσο δυνατό ὥστε ἡ ἑλπίδα μου μέσα στὸ φρένικτμα τῆς λύπης ἐκεῖ προσηλῶθηκε σὰ σὲ ζωὴ σφαχίδι καὶ πήρε δύναμιν ἀπὸ κεῖ.

(Ἡ Σουλβία Σεττάλα στέκεται μπροστὰ στὴν κουρτίνα, ὅπως τὴν πρώτη φορά καὶ μένει ἐκεῖ ἀσάλευτη καὶ βοήθ.)

— Ναι, εἶν' ἀλήθεια, ἐσεῖς εἴχατε στὸ ἀναμεταξύ, στὸ προκείμενον τοῦ μισοπεθμένου, ριγμένη σ' ἓναν πόλεμον χωρὶς ἀνακωχὴ γιὰ νὰ τὸν ἀρπάξετε ἀπὸ τὸ χέρο καὶ γιὰ δαῦτο εἴχατε ζηλεμένη, καὶ γιὰ δαῦτο ὅς εἴστε δουξαμένη αἰώνια. Ἐσεῖς εἴχατε τὸν πόλεμον, τὴν ταρχήν, τὸν ἀγῶνα: εἴχατε νὰ κάμετε κάτι ποὺ σὰς φαίνονταν ὑπερὰν ὁρῶ καὶ σὰ μεθοῦσε. Ἐγὼ, ἀποκλεισμένη, στὴν ἀπόστασι καὶ στὴ μοναξιά, δὲν μπορούσα παρὰ νὰ

συμμαζώξω καὶ νὰ σφίξω — μ' εἶναι τὴ σύμπυκνι θελήτη — τὴ λύπη μου σ' ἓνα τάξιμο. Ἡ πίστις μου εἶταν ὅμοια μὲ τὴ δική σας: βέβαια, ἀδερφώθηκε μὲ τὴ δική σας ἐνάντια στὸ θάνατο. Τὴ στερνὴ τὴ δημιουργικὴ σπῆρα ποὺ πείταξε ἀπὸ τὸ πνεῦμά του, ἀπὸ τὴ θεϊκὴ τὴ φωτιὰ ποὺ εἶναι ἐντός του, ἐγὼ δὲν τὴν ἀφῆσα νὰ τῆσῃ, ἐγὼ τὴν κρατήσα πάντα ζωντανή, μὲ θρησκευτικὴ καὶ ἀδιάκοπη φροντίδα...

Ἄ, ποῖος μπορεῖ νὰ πῇ ὅς ποὺ ἔχει φτάσει ἡ σωστικὴ δύναμις ἀπὸν τῆς τάξης;

(Ἡ Σουλβία Σεττάλα κάνει νὰ στρέψῃ μὲ δριμύ, ὡς γιὰ νὰποκριθῇ συγκρατιέται ὅμως.)

— Τὸ ξέρω, τὸ ξέρω: εἶναι πολὺ ἀπλὸ κ' εὐκολο αὐτὸ ποὺ ἔκανα ἐγὼ τὸ ξέρω: δὲν εἶναι ἡρωϊκὸς ἀγῶνας, εἶναι ἡ ταπεινὴ δουλειὰ ἐνὸς ἐργάτη. Ἄλλὰ δὲν εἶναι ἡ πράξις τοῦ σημαίνει. Ἐκεῖνο ποὺ σημαίνει εἶναι τὸ πνεῦμα ποὺ γίνεταί ἡ πράξις ἐκεῖνο ποὺ μόνο σημαίνει εἶναι ὁ ζήλος. Τίποτα δὲν εἶναι ἱερώτερον παρὰ τὸ ἔργο ποὺ ἀρχίζει νὰ ζῇ. Ἄν τὸ αἶσθημα, ὅπου μ' αὐτὸ ἐγὼ τῶχα φυλάξῃ, μπορεῖ νὰ φανερωθῇ στὴν ψυχὴ σας, πηγαίνετε καὶ δῆτε! Γιὰ νὰ ἐξακολουθήσῃ νὰ ζῇ τὸ ἔργο, εἶναι χρῆσιμη ἡ παρουσίᾳ μου ἡ φανερή. Παρκαδεχόμενη αὐτὴ τὴν ἀνάγκη, θὰ καταλάβετε γιὰτὶ ἐγὼ, ἀπαν-

τώντας αἴσως σ' ἓνα σας ἐρώτημα, θέλησα νὰ σεβαστῶ μιὰν ἀμφιβολίαν ποὺ μπορούσε νὰ ὑπάρχῃ σὲ σας, μὰ ποὺ δὲν εἶτανε σὲ μένα, δὲν εἶναι σὲ μένα. Δὲν μπορεῖτε νὰ αἰστανεστε τὸν ἑαυτὸ σας ἀτάραχον ἰδῶ, ὅπως στὸ σπῆτι σας. Αὐτὸ ἰδῶ δὲν εἶναι σπῆτι. Τὰ οἰκογενειακά φίλτρα δὲν ἔχουν ἰδῶ τὴν καθέδρα τους: οἱ σπιτικές οἱ χάρες δὲν ἔχουν ἰδῶ τὸ ἱερὸ τους. Αὐτὸς ἰδῶ εἶναι τόπος ἐξω ἀπὸ τοὺς νόμους κ' ἐξω ἀπὸ τὰ κοινὰ τὰ δίκαια. Ἐδῶ ἓνας γλύπτης φτιάχνει τὰγάλματά του. Μένει αὐτὸς μόνος μὲ τὰ σύνεργα τῆς τέχνης του. Ἡ Φύσις μὲ ἐκπύστελε σ' αὐτόν, νὰ τοῦ φέρῃ ἓνα μήνυμα καὶ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ. Ὑπακούει τὸν περιμένει γιὰ νὰ τὸν ὑπηρετήσῃ ἀκόμα. Ἄν αὐτὸς ἐμπλαίνῃ τώρα, θὰ μπορούσε νὰ ξαναπιάσῃ τὸ μεταρχινούμενον ἔργο ποὺ εἶχε ἀρχίσει νὰ ζῇ κάτω ἀπὸ τὰ δάχτυλά του. Πηγαίνετε νὰ δῆτε!

(Ἡ Σουλβία Σεττάλα ἔχει μείνει ἐμπρός στὴν κουρτίνα, χωρὶ νὰ προχωρήσῃ. Μιὰ τρεμουλίδα δλοένα δυνατότερη τῆς ταράζει τὸ κορμί, σημάδι τῆς μεγάλης ἐσωτερικῆς ταραχῆς, ἐνὸς τὰ λόγια τῆς ἀντίμαχης γίνονται ὀλοένα δειονόμωτα καὶ ἀπανωτά, ὡς ποὺ καταγεγῶν ἐπὶ τέλους καθάρια κ' ἐχθονιά. Ἀξαφνα στρέφει, βαρυνασαίνοντας, δριμυτικῇ, ἀπο-

αὐτὸν τὸν τρόπο καθὼς καὶ ποιά μορφή φαντάζε-
ται πῶς θὰ πάρει ὁ κοινωνισμὸς στὴν Ἑλλάδα;

Δέχομαι τὸ ἴδιο, πῶς ὁ κ. Πουλημένος κάνει
στὰ πέντε ἀρθράκια τοῦ τὴν ἀπολογία τῶν οἰκονο-
μικῶς ἀδύνατων. Μὲ ποῖο ἔμως τρόπο σκέπτεται νὰ
τοὺς βοηθήσει; Μὲ τὴν ψωραρχοντιά τοῦ τόπου ποὺ
τὴ θέλει, ὅπως μὰς εἶπε κάπου, νὰ παιδαγωγεῖ καὶ
νὰ καθοδηγεῖ τὸ λαὸ; Πῶς θὰ καταφέρει τὴ ρω-
μέικη ψωραρχοντιά νὰ βοηθήσει τοὺς οἰκονομικῶς
ἀδύνατους;

Ὁ κ. Α. Πουλημένος θέλει τὸν κοινωνισμὸ νὰ
μπεῖ μόνο σὰν ἰδέα στὸν τόπο μας. Δηλ. ὅχι σὰν
κοινωνικὸς ἀγῶνας, ὅπως τὸν θέλου' ἡμεῖς μαζὶ μὲ
τοὺς ἐργάτες τοῦ Βόλου, τῶν Πατρῶν, τοῦ Πει-
ραιῶς, τίς ἐφημερίδες «Ἐργάτης» καὶ «Μέλλον»,
τὴν Κοινωνιολογικὴ Ἐταιρεία τῆς Ἀθήνας, ποὺ ὁ κ.
Α. Πουλημένος θέλει νὰ γνοῖε τὴν ὑπαρξή τους.
Τὸν ρωτῶ νὰ μοῦ πεῖ αὐτὸς καὶ ὅχι τί λέν οἱ θεω-
ρίες τοῦ Σκὶν Σιμόν καὶ Μπλάν (ἢ Μπλάνκ;) σὲ τί
θὰ ὠφελήσῃ ἡ πλατωνικὴ αὐτὴ ἐργολαβία μὲ τὴν
ἰδέα τοῦ σοσιαλισμοῦ τοὺς οἰκονομικῶς ἀδύνατους,
ποὺ τὴν ἀπολογία τοὺς ἀνάλαβε ὁ κ. Α. Πουλη-
μένος;

Ὁ κ. Α. Πουλημένος θέλει καὶ ὀνειρεύεται καὶ
αὐτὸς μαζὶ μου τὴ μόρφωση τοῦ λαοῦ, δημόσια καὶ
κοινῆς ὠφελείας ἔργα, κήπους, πάρκα καὶ τὰ ρέ-
στα. Ρωτῶ ἔμως: Ποιὸς θὰ μορφώσει τὸ λαὸ καὶ
ποιὸς θὰ τὰ κάμει αὐτὰ τὰ ἔργα; Ἡ τάξη ποῦ,
κατὰ τὸν κ. Α. Πουλημένο ἢ δὲν ξέρω ποῖν ἄλλο
σοφὸ, «τάχτηκε ἀπὸ δική της ἱκανότητα, ἢ ἀπὸ
ἀκριτὴν εὐνοία τῆς τύχης, ἐπιμελητῆς τῆς εὐρω-
στίας τῆς κοινωνίας;» Ἐκάμε τίποτες ἀπ' αὐτὰ
στὰ κράτη, ποὺ εἶδε καὶ γνώρισε ὁ κ. Α. Πουλη-
μένος, ἐνῶ τίποτες ὅξω ἀπὸ κείνα ποὺ ἔκαμε γιὰ
τὰ χρειάζονταν κ' ἡ ἴδια, δίχως νὰ νάγκαστε ἀπὸ
τίς κάτω τάξεις, ποὺ «μὲ τίς στερήσεις καὶ τὸν ἰδρώτα
τοὺς πορίζεται τίς σχετικὰ ἀπολαύσεις τῆς» κατὰ
τὸν κ. Α. Πουλημένο πάλι: ἢ δὲν ξέρω ποῖο σοφὸ
τοῦ;

Σ' αὐτὰ λοιπὸν ἂς μοῦ ἀποκριθεῖ θετικὰ καὶ κα-
τηγορηματικὰ ὁ κ. Α. Πουλημένος, μὲ τοὺς ὅρους
ποὺ εἶπα καὶ ἂν ἔχει πράγματι κατ'ὲς νέο νὰ πεῖ
πέρα ἀπ' τὰ πέντε ἀρθράκια τοῦ καὶ τὸ στεγνὸ ἔξ.
Ἀλλοῖτίκα τὸν εἰδοποιῶ πῶς καὶ στὸ ἐξῆς θὰ περιο-
ριστώ, ἂν ἐννοεῖται τὸ φέρει ὁ λόγος, νὰ τὸν ξανα-
μνημονεύω μὲ τὸν ἴδιο τρόπο, δίχως νὰ τοῦ δώσω
ἀπάντησιν καὶ ἀφίνοντάς τον νὰ φαιδρύνεται μὲ τὸ

περασμένο καὶ τὸ τωρινὸ καὶ μὲ τὴν ἀνυπερμονησία
μου νὰ δῶ τὸν κόσμον χωρὶς σκλάβους. Στὴν κοροΐ-
δία τοῦ γιὰ τὸ τελευταῖο, ἂν ἔχει σταλιά νιονιό, ἂς
δεῖ ἂν εἶχα δικαίω ἢ ἀδικαίω, χαρακτηρίζοντας τοὺς
ἀντίθετους πόθους σὰν ἄγριες δερμές, σὰ σάστιμα
καὶ δὲ θυμούμαι τί ἄλλο. Τέλος, εὐχαριστώντας τον
γιὰ τὸ γλωσσικὸ μάθημα, τὸν διαβεβαιώνω πῶς
συναιστάνομαι βαθικὰ τὴν παρατήρησή του νὰ γράφω
στὸ ἐξῆς λιγότερα καὶ μὲ προσοχὴ περισσότερη καὶ
μένω μὲ τὴν ὑπόληψιν ποὺ ἀνήκει.

ΠΕΤΡΟΣ ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ

Η ΣΑΒΑΝΩΣΤΡΑ

(Ἀπὸ τὰ «Juvenilia»)

Σὰν ἔρδη ἡ σαβανώστρα νὰ μὲ ντύσῃ,
Ὅταν γιὰ μὲ στεγνὴ στιγμὴ προβάλλῃ,
Στὰ στήθεια τὰ ψυχρὰ μὴ λησμονήσῃ
Τῆς Ἀννας τὴν εἰκόνα νὰ μοῦ βάλλῃ.

Μὲ τὰ μαλλιά τὸ στόμα νὰ μοῦ κλείσῃ
Ποῦ πῆρα ἀπ' τὸ ξανθὸ τῆς τὸ κεφάλι
Καὶ τ' ἄνθη σὺ κορμὶ μου νὰ σκορπίσῃ
Ποῦ μένουνε γυμνὰ στὸ ἀνδογυάλι.

Ὁ νεκροθάφτης μνήμα νὰ μοῦ ἀνοίξῃ
Στὸ εὐωδιασμένο μέρος, ποὺ ὡς διαβάτης
Τὴν ὁψιν τῆς τὸ πρῶτο εἶχα ξανοίξῃ,

Κ' ἐκεῖ ποῦ κάποιος φίλος θὰ μὲ κ' αἶψῃ
Ἄς μὴν ξεχνᾷ, τὰ μαύρα γράμματά της,
Ἀντὶ λιβάνι ἀράδα νὰ μοῦ καίῃ.

Σ. ΣΚΙΠΗΣ

Ἐκδοικὴ Ἐταιρεία ὁ «Φοῖβος» Ἀθήνα
ΑΓΙΣ ΘΕΟΣ:

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

- Ὁραῖος τόμος εἰς 80ν ἡπὸ 130 σελίδας, μὲ τῆς τρισευ-
ρηματικῶν τῶν δημοτικῶν μας τραγουδιῶν.
- Εἰκόνες τοῦ ζωγράφου Π. ΡΟΥΜΠΟΥ.—Πρόλογος τοῦ
ἐκδότη.
- Ἑρμηνεῖα λέξεων.—Βιβλιογραφία.
- Κάθε ἀντίτυπο δρχ. 3. Ἐτυπώθησαν καὶ 100 ἀριθμη-
μένα εἰς χαρτὶ Ὀλλανδίας, καθένα δρχ. 5.

Παραγγελίας μαζὶ μὲ ταχυδρ. ἐπιταγῆς:

Ἐκδοτικὴ Ἐταιρεία ὁ «Φοῖβος»

1 Κλεισθένει, Ἀθήνα

ἢ στὰ γραφεῖα τοῦ «ΝΟΥΜΑΣ», Ζήνων 2.

φασομένη γιὰ τὴν ὑστερήν τὴν ἄμυνα.)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ. Ὅχι. Εἶναι περὶ τοῦ Πικραπολὺ ἱπι-
τήδεια λόγια. Εἰσαγεγενησὶν ὅτις τίς γλώσσας.
Μεταμορφώσατε σὲ πράξιν ἀγάπης καὶ πίστης αὐτὸ
ποὺ δὲν εἶναι παρὰ ὑπολογισμὸς κ' ἐπιβουλὴ. Τὸ
ἔργο ποὺ ἔμεινε στὴ μέση ἔπρεπε νὰ καθῇ. Μὲ τὸ
ἴδιο τὸ χεῖρ ποὺ εἶχε τυπώσει στὸν πηλὸ τὸ ση-
μάδι τῆς ζωῆς, μὲ τὸ ἴδιο τὸ χεῖρ ἔσφιξε αὐτὸς τὸ
ἄρμα καὶ τὸ γύρισε ἐναντίον τῆς καρδιάς του. Δὲν ἐ-
δείκασε νὰ βάλῃ ἀνάμεσα στὸν ἑαυτὸ του καὶ στὸ
ἔργο του τὴν πιδ σκοτεινὴν ἀβυσσόν. Ὁ θάνατος πέρα-
σε ἀπὸ ἐκεῖ, κ' ἔχει κόψει καθὲς δεσμὸ. Ὅ,τι
ἔμεινε στὴ μέση θὰ πάῃ χαμένο. Τώρα ἐκεῖνος ξα-
ναγεννήθηκε, εἶναι νέος ἄνθρωπος, ἄλλες δόξεις
ἀκόμα ποθεῖ. Στὰ μάτια του φάνηκε νέος φῶς· ἡ
δύναμή του εἶν' ἀνυπόμνη νῆξ πλάσματα νὰ πλά-
σῃ. Ὅ,τι εἶναι πῖτω του, ὅ,τι εἶναι πέρ' ἀπὸ τὴ
σκιά, δὲν ἔχει πιά καμμιὰ δύναμιν καὶ καμμιὰν
ἀξίαν. Τί τὸν μέλει ἂν εἶναι παλιὸς πηλὸς πετῆ καὶ
γελῇ κορινιαχτός; Τὸν ἔχει ξεχασμένο. Θεναῦρη
νωπότερο γιὰ νὰ χύσῃ ἐκεῖ τὴν πνοή τοῦ ξαναγεν-
νημοῦ του, γιὰ νὰ τὸν πλάσῃ ὁμοίωμα τῆς ἰδέας
ποῦ τώρα τὸν ἀνάθει. Κάτω ὁ παλιὸς ὁ πηλός!
Πῶς μπορεῖτε ἐσεῖς νὰ δείχνετε τὴν πεποιθήσιν

πῶς εἰστε ἀπαραίτητη στὴν τυχὴν του; Τίποτα
δὲν εἶν' ἀπαραίτητο γιὰ τὸν ἄνθρωπον ποὺ δημιουρ-
γεῖ. Αὐτὸν ἔχουν δλα γιὰ κέντρο. Λέτε πῶς ἡ Φύσις
σὰς ἔστειλε σ' αὐτὴν γιὰ νὰ τοῦ φέρετε ἕνα μὴ
νημα. Λοιπὸν τὸ δέχτηκε τὸ μήνιμα αὐτὸς, τὸν
νοῖωτε καὶ ἀπάνητε μὲ μιὰν ὑπέροχην παράστασιν
του. Τί ἄλλο θὰ μπορούσε νὰ βγάλῃ ἐκεῖνος ἀπὸ
σὰς; Τί ἄλλο ἐσεῖς θὰ μπορούσατε νὰ τοῦ δώσετε;
Δὲν εἶναι γραμμένο νὰ γίγνεται δύο φορές ἡ ἴδια ἡ
κορυφή, νὰ γίνεσθαι δύο φορές τὸ ἴδιο τὸ θαῦμα.
Ἐσεῖς ἔχετε μένει πέρα, πέρ' ἀπὸ τὴ σκιά, ἀπό-
μακρη, μόνη, στὴν παλιὰ τὴ γῆ. Ἐκεῖνος πηγαί-
νει τώρα πρὸς τὰ κινούμενα χρώματα, ὅπου θὰ
λάβῃ ἄλλα μηνύματα. Ἡ δύναμή του μοιάζει παρ-
θένα, κ' ἡ ὁμορφιά τοῦ κόσμου εἶναι ἀπέραντη.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ (παραλαβισμένη ἀπὸ αὐτὴν τὴν ἀ-
προσδόκητην δρμὴν ποὺ τὴν ἀποκρούει, χολιάζοντας
περισσότερο, νηλώνοντας τὴν περηφάνειαν της, παλ-
νώντας ὕψος προκλητικόν.)

— Εἶμαι ζωντανὴ ἐγὼ καὶ εἶμαι παρυσία· κ'
ἔχει βρεῖ αὐτὸς σὲ μένα παραπάν' ἀπὸ μιὰν ὄψιν,
καὶ μὲ μεθοῦνε ἀκόμα τὰ λόγια ποὺ ἔλεγε γιὰ νὰ δη-
λώνῃ τὸ δραμὰ τοῦ τοῦ διοφορετικῶ, καθε πρῶτ' ἔμα
ξαναπρόβαινα ἐμπρὸς του. Ὅς τὰ χεῖς, βίβλια,

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ ΧΡΟΝΙΑΤΙΚΗ

Γιὰ τὴν Ἀθήνα δρχ. 5.—Γιὰ τίς Ἐπαρχίας δρχ.

Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸν ὅρ. χρ. 10.

Γιὰ τίς Ἐπαρχίας δεχόμεστε καὶ τρίμηνας (2 δρχ. τὴν τρι-
μήν) συνδρομῆς.

Κανένας δὲ γράφεται συνδρομητὴς ἢ δὲ στείλει μισροσὴ
τῇ συνδρομῇ του.

10 λεπτὰ τὸ φύλλο λεπτὰ 10

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ. Στὰ κιάσκια (Σύνταγμα, Ὁμόνοια
Ἑθν. Τράπεζα Ἑπ. Οἰκονομικῶν, Σταθμὸς Τροχιο-
δρομου (Ἀκαδημία), Βουλὴ, Σταθμὸς ὑπόγειου Σιδη-
ρόδρομου Ὁμόνοια), στὸ κιάσκι Ἰαννοπούλου (Χαυ-
τεῖα), στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἐστίας» Γ. Κολάρου καὶ
Σακέτου (ἀντίκρυ στὴ Βουλὴ).

Στὴν Κέρκυρα, Πάτρα καὶ Βόλο, στὰ Πραχτε-
ρεῖα τῶν Ἐφημερίδων, στὸν Πύργο στὸ βιβλιοπω-
λεῖο τοῦ κ. Κ. Βαρουξῆ.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Μιὰ γνώμη—Κράτος γιὰ τὰ μάτια—Τὰ σκου-
ριασμένα γυαλιά—Ἀλυστο πρόβλημα
—Κούφια λόγια.

ΤΙΣ ἔκλεψε γιὰ δὲν τίς ἔκλεψε τίς 165 χιλιάδες
ἀπὸ τὸ ταμεῖο Περσίδος—Ἀγίνης ὁ Ἀποστολά-
κος: Νά, τί δὲν μπόρεσε νὰ ποδείχτῃ στὴν περὶ-
φημὴν δίκην τοῦ Κακουργαδικεῖου. Ὅτι τὰ χρήματα
κάμανε ἑτέρα, εἶναι ἀποδειγμένο πιά δὲ καὶ τρία
χρόνια, ἀπὸ τότε ποὺ ἀνακαλύφθηκε ἡ κατάχρησιν.
Τὰ χρήματα ὅμως αὐτὰ, ὅπως ἀποδείχτηκε στὴ
δίκην, δὲν παρῆσαν ἡ δὲ λείψανε μονομιάς, μὰ
λίγα λίγα, μέσα σ' ἕνα δυὸ χρόνια, ἢ καὶ σὲ περισ-
σότερα. Καὶ μέσα σ' ἕνα δυὸ χρόνια ἐπιθεωρήθηκε
δὲν καὶ τρεῖς καὶ περισσότερες ἰσὺς φορές τὸ ταμεῖο
ἀπὸ τοὺς οἰκονομικοὺς ἐπιθεωρητὰς, ἀπὸ δημό-
σιους δηλ. ἐπαλλήλους ποὺ ἀκριβοπλερώνονται
γιὰ νὰ δημιουργοῦν καταχραστές ἐπαλλήλους, ὅπως
ἀποδείχτηκε θεότρηναι στὴ δίκην τοῦ Ἀποστολά-
κου.

Περὶ τὰ τὰ περισσότερα λόγια. Οὔτε ἡ πρώτη
οὔτε ἡ δεύτερη φορὰ εἶναι ποὺ τὸ ἐπίσημον Κρά-
τος βεβηλεῖται τοσοῦ πανηγυρικὰ σὲ παρόμοια ζη-
τήματα. Καὶ ἂς γὰρ ποῦνε πάλι προδότες! ἀφ' οὗ ὁ
«Διεθνὴς Οἰκονομικὸς Ἐλεγχος», σ' ὅ,τι εἶναι στὴ
δικαιοδοσίαν του, δὲν παρουσιάσῃ ποτὲ παρόμοια
μασκαράδικια, καλὸ ὕψανε νὰν τὰ παραδώσουμε

δὲν ἔχει μαθεῖ τὴν ἀπατοχὴν μου καὶ ἡ ἄγνοια
τοῦ σὰς ἔχει γελασῇ. Σήμερα ὅμως γνωρίζει. Τὸ
καταλαβαίνετε; Γνωρίζει πῶς εἶμαι ἰδῶ, καὶ πῶς
τὸν περιμένω. Σήμερα τὸ πρῶτ' ἕνα γράμμα τοῦ
ἔχει φανερώσει, ἕνα γράμμα ποὺ ἔρτασε στὰ χεῖρά
του, ποὺ τῶς διαδύσασιν. Καὶ εἶμαι βέβαιη,
καταλαβαίνετε;—εἶμαι βέβαιη πῶς θὰ ἔρῃ. Ἰσως
εἶναι στὸ δρόμον, ἴσως εἶναι κοντὰ στὴν πόρτα. Θέ-
λετε νὰ τὸν περιμένουμε;

(Μία μεταβλητὴ ἀλλοιώτικη ἀλλάζει τὸ πρόσωπον
τῆς Σιλβίας Στεττάδα. Δὲς καὶ κατὰ ἀσυνήθιστον καὶ
φρικτὸν γίνεται μέσα της. Εἶναι σὰν τὸν ἄνθρωπον
ποὺ μονομιάς αἰσθάνεται πῶς τὸν σφίγγει ἕνα φει-
δοτύλιμα καὶ σπινθίζει δολοφονικὰ μέσα στὴν κρυάδα
καὶ τὴ γοητεία τοῦ σερεπετοῦ. Ἡ παλαιὰ μοῖρα τῆς
ψευτιάς κυριεύει ἀνεπάντηχα τὴν ψυχὴ τῆς ἀμόλυντης
γυναικας, τὴ νύκ καὶ τὴ μολεῖται. Μὲ τὰ τελευταῖα
τῆς ἀντίμαχης τὰ λόγια ἔσπεδ' ὅ,τι ἕνα γέλιο ἀπροσ-
δόκητο, πικρὸ, θηριώδικο, προκλητικὸν ποὺ τὴν κά-
νει ἀγνώριστον. Ἡ Τζοκόντα Διάντη μὲ εἰ μ' αὐτὸ
ἐμβρόνιχτη.)

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ. Φτάνει, φτάνει. Πάρη πολλὰ λόγια.
Τὸ παιγνίδι βάζταξε παραπολύ πιά. Ἀ, ἡ βε-
βαιότης σας, τὸ καμάρι σας! Μὰ πῶς μπορέσατε νὰ

δλα τὰ ταμεία μας κι δλα τὰ τελωναία μας δὲ δαύ-
τονε, γιὰ νὰ τὰ σώσουμε ἀπὸ τοὺς Ἀποστολάκους
κι ἀπὸ τοὺς συνενόχους του. Γιατὶ συνένόχος τοῦ
Ἀποστολάκου εἶναι, ἀλλοίμονο! δλο τὸ καμαρω-
μένο τὸ Ρωμαϊκό.

★

ΡΩΤΗΘΗΚΕ ἀπὸ δικαστὴ κάποις οἰκονομικὲς ἐπιθεω-
ρητὴς στὴ δίκη :

— Μὰ καλὰ δὲν ἐπιθεωρήθηκε ποτὶ αὐτὸ τὸ τα-
μείο ;

— Πολλὲς φορές· μὰ οἱ τίτιες ἐπιθεωρήσεις γίνονται
πάντα γιὰ τὰ μάτια !..

Καὶ δὲν κοκλίνῃς καθόλου ὁ κ. Ἐπιθεωρητής ! Μὰ
καὶ γιατί νὰ κοκλίνῃς ; Μήπως δλα δὲν γίνονται γιὰ
τὰ μάτια ; Σκρατός, Δικαιοσύνη, Παιδεία—δλα, καὶ πάντα,
καὶ μόνο ὁ Ρωμαῖος ὁ ραγιάς δὲ φορολογεῖται γιὰ τὰ μά-
τια, μὰ πλερώνει γιὰ φόρους τὸ αἷμα τῆς καρδιάς του, μὰ
ξεζουμάζεται, μὰ ξεροφένεται, γιὰ νὰ πλουτίζουσε λίγοι
παλιαθροῦ καὶ νὰ φουσκώνουνε σὰν κοῦρκοι.

Πότε θὰ νιώσει ἐπιτέλους αὐτὸς ὁ ραγιάς μιά τόσο με-
γάλη ἀτίμια ποὺ τοῦ γίνεται καὶ θάρνηθαι νὰ πλερώσει καὶ
τὸν παραμικρότερο φόρο ;

★

ΔΕΝ μπορούμε νὰ μὴ μνημονεύουμε δῶ καὶ μεῖς τὰ
ἔσα γραφτήκανε στὸ ἐπίσημο ἔργον τοῦ Πατριαρχείου,
στὴν «Ἐκκλησιαστικὴ ἀλήθεια» γιὰ τὸ γράμμα τοῦ κ.
Πάλλη ποὺ δημοσιεύτηκε στὸν «Πρωτὸν Ταχυδρόμον» τῆς
Λόντρας καί, μεταφρασμένο, στὸν προπερασμένο «Νουμά».

Νά, λοιπὸν τί φθίγγεται ἡ «Ἐκκλ. Ἀλήθεια» :

«Φλουαίαι τινὲς περὶ τοῦ καθ' ἡμῶς ἱεροῦ κλή-
ρου, τῆς ἱεραρχίας ἰδίᾳ, εὖρον χῶρον ἐν τῇ Ἀγγλικῇ
ἐφημερίδι «Ἡμερησίῳ Τηλεγράφῳ» τοῦ Λονδίνου,
φέρουσαι τὴν ἐπογραφὴν τοῦ κ. Πάλλη, τοῦ πρὸ δε-
καετίας σχεδὸν βεβηλώσαντος τὸ ἅγιον Ἐδαγγέλιον.
Τὰ βουλευτικώτερον πως ὑπὸ τοῦ κ. Πάλλη γε-
φέντα πᾶσαι αἱ ἐφημερίδες, εὐτυχῶς, ἀπεκηρύξαν,
ἀποφαινόμεναι ὅτι μόνον ἐγθρόος τῆς ἐλληνικῆς ἱε-
ραρχίας ἠδύνατο νὰ γράψῃ καθ' ὅμοιον τρόπον.»

Πῶς ἀλλιώτικα μπορούσανε νὰ μιλήσουν οἱ καλοῦργοι ;
Ἡ βεβήλωση τοῦ Βαγγέλιου καὶ ὁ Βουργάκιος δάκτυλος
εἶναι δὴ ἀπὸ τὰ πρὶν σκουριασμένα γιοταγράμματα ποὺ βρι-
σκούνται κρεμασμένα στὴν ὀπλοθήκη καθὲς Ρωμιοῦ πα-
τριώτη. Σκουριασμένα, μὰ θαματοῦργά κι ὁ κοσμάκης τὰ
τρέμει καὶ γι' αὐτὸ δὰ τὰ ξεκρεμίσουνε τόσο συχνὰ οἱ φα-
φλατάδες τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ καὶ τοῦ λαϊκοῦ τύπου.

★

ΠΟΣΟ σοφοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ ἐκτετασμένοι τὰ κορίτσια
μας στὸ Ἀρσάκειο, φάνηκε καὶ στὶς τελευταῖες ἐξέτασεις.
Οἱ Ἀρσაკεῖδες τῆς ἀνώτερης τάξης, γιὰ νὰ πάρουν τὸ

δίπλωμά τους, ἔπρεπε νὰ λύσουν καὶ τὸ ἀκόλουθο πρό-
βλημα :

«15 ἄνδρες καὶ 40 παιδιὰ ἔκτελουν ἔργον τι εἰς 25 ἡ-
μέρας. Εἰς πόσας ἡμέρας θὰ ἔκτελέσωσι τὸ αὐτὸ ἔργον 7
ἄνδρες καὶ 7 παιδιὰ ;»

Οἱ Ἀρσაკεῖδες ὅλες δώσανε ἄσπερο χαρτί καὶ κάμανε
πολὺ ἄσκημα, ἀφοῦ μπορούσανε νὰ ζουγράφουν ἡ καὲ μιά
τοὺς ἀπὸ μιά παλώρια μούντζα στὸ χαρτί καὶ νὰ τὴν προσφέ-
ρουνε στὸ σφόδ' τους καθηγητὴ. Μόνο μιά τέττα λύση ται-
ριάζει στὸ ἥλιθιο αὐτὸ πρόβλημα.

★

«**ΚΑΙΡΟΣ** πιά νὰ δουλέψουμε ὅλοι», εἶπε ὁ Διάδοχος
στὴν Τρίπολη. Ὁμορφα λόγια, πολὺ ὁμορφα. Καὶ τάκουσε
κάθε τόσο. Καὶ τάκουσε τώρα κι ἀπὸ τὸ Διάδοχο. Καί-
ρος πιά νὰ δουλέψουμε ὅλοι. Κὰ π ὡς νὰ δουλέψουμε ; Τί
εἶδος δουλιὰ νὰ κάνουμε ; Νά, τί περιμέναμε νὰ μᾶς πει ὁ
Διάδοχος. Καὶ τότε μοναχὰ τὰ ὁμορφα λόγια θὰ παίρνανε
κι οὐσία. Γιατὶ τώρα, ὅπως λέγουνται, μείνουν ὁμορφα λό-
για, μὰ κούφια πάντα. Καὶ μὲ τὰ κούφια λόγια δὲ γίνε-
ται δουλιὰ.

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ ΖΩΗ*

ΜΑΝΩΛΗΣ ΚΑΛΟΜΟΙΡΗΣ

Wen der Genius auf die Stirn geküsst,
Der trägt den Himmel im Herzen !
SCHILLER

Ἐνθουσιάζομαι ἀκόμη τὴν ὁραίαν ἐκείνην ἡμέ-
ραν—εἶνε ἀκριβῶς δέκα ἔτη ἀπὸ τότε—ποῦ ὁ φίλος
κ. Ἀρμόδιος Χαμουδούπουλος μ' ἔφερεν εἰς τὸ σπῆτι
τὸν μικρὸν ἀνεψιὸν του, ἕνα ἔξυπνον ἀγόρι ἕως δε-
κατριῶν ἔτων, διὰ νὰ τὸν μάθω πιάνο.

Ἦτο ὁ πρῶτος ἀρσενικὸς μου μαθητὴς ὁ μικρὸς
Μανωλάκης, καὶ ἡ ἀνυπότακτος μουσικὴ ἰδιοφυΐα
τοῦ ἐξεδηλώθη εὐθὺς ἀπὸ τὰ πρῶτά μας μαθήματα
—ἀπὸ τῆς πρώτης ἀκόμη Σονατίνης τοῦ Clementi
καὶ τοῦ Mozart. Ὅλα ἦσαν ἀνυπότακτα εἰς τὸ
παράδοξον αὐτὸ ἀγόρι : τὰ δάκτυλά του τὰ μα-
κρὰ καὶ μεγάλα καὶ ἀλύγιστα—προωρισμένα νὰ
κάνουν θαύματα κατόπιν εἰς τὸ πιάνο ὅταν θὰ τὰ

*) Σημ. τοῦ «Νουμά». —Ἡ κ. Σοφία Σπανοῦδ, ἡ
δημοσίευσεν στὴν «Πρόδο» τῆς 16 ἰουλίου 1901,
σελ. 1) τὸ ἀρθρον αὐτὸ γιὰ τὸν κ. Καλομοίρη. Τὸ ξαντα-
πώνουμε καὶ μεῖς ἐδῶ, ἵνα καὶ γραμμένον σὲ μισοκαθα-
ρεύοντα, πρῶτα πρῶτα γιὰτ' εἶναι ἡ μόνη, νὰ τὴν πούμε,
ἐπιστημονικὴ κριτικὴ τοῦ γράμματος γιὰ τὸ ἔργον τοῦ
Καλομοίρη, καὶ δεύτερον, γιατί καὶ ἡ κ. Σπανοῦδ εἶναι...
δημοτικίστρια, ὅσο κι ἂν γράφει, τὰ μερικὰ δικὰ μας, καὶ
λόγου τῆς, ἐπὶ ἀνάγκῃ τοῦ καὶ τοῦ τὴν καθαρεύουσα.

ἐξουσίαζε μὲ τὴν ἐπίμονον καὶ εὐσυνείδητον μελέ-
την—τὰ μαλλιά του τὰ πυκνὰ καὶ μακρὰ ποῦ
σκέπαζαν αἰωνίως τὸ μέτωπόν του καὶ τὰ μάτια
του, ἔλαι αἱ κινήσεις του, τὸ πνεῦμά του, ἡ φαντα-
σία του. Αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ ἀνυπότακτον τοῦ μικροῦ
μου μαθητοῦ, μοῦ τὸν καθίστα ἰδιαίτερος προσφιλεῖ.

Καὶ ἀφοῦ ἐπροσπάθησα εἰς μάτην νὰ τὸν καθυ-
πατάξω, ἀπεφάσισα νὰ συνθηκολογήσω μαζί του.

Καὶ νὰ μὴ σὰς τὰ πολυλογῶ, εἰς διάστημα δύο
ἔτων μὲ καθυπέταξε τόσο ἐντελῶς ἐκεῖνος εἰς ὅλας
τὰς ἰδιοτροπίας καὶ τὰς ἀναλκμπὰς τῆς ἰδιοφυΐας
του, ὥστε κυριολεκτικῶς ἔκαμνα ὅ,τι ἤθελε παρὰ
πάντα κανόνα καὶ νόμον τῆς μουσικῆς Παιδαγωγί-
κης. Αἱ πρόοδοι ποῦ ἔκαμνεν ὁ μικρὸς μαθητὴς
μου δὲν ἦσαν πλέον ἄλλα, ἦσαν καλπασμοί. Δὲν
θὰ ξεχάσω ποτὲ πῶς μὲ παρυσίασε μίαν φορὰν
ἐντὸς 8 ἡμερῶν ἔξοχα παιγμένα δλόκληρον τὸ Κον-
σέρτο εἰς C-moll τοῦ Μπετόβεν, ὅτε τὸν τρόπον
ποῦ μὲ διέκοπτε ὅταν ἐπαίξαμεν μαζί τὰς ἀθανά-
τους Συμφωνίας διὰ νὰ ἐκφράξῃ τὸν ἐνθουσιώδη
θαυμασμόν του καὶ τὰς κρίσεις του. Μάλιστα τὰς
κρίσεις του ! Ἀπὸ τότε ὁ Μανωλὴς Καλομοίρης ἐ-
φαίνετο ὅτι θὰ γείνη ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐπα-
ναστάτας τῆς νεωτέρας Τέχνης.

Καὶ ἡ πρώτη εὐγενὴς ἐπικρίσασις τῆς ζωῆς
τοῦ ἐξεδηλώθη μόλις ἐτελείωσε τὰς γυμνασιακὰς
τοῦ σπουδὰς ἀπὸ τὸ Λύκειον Χατζηχρήστου. Ἡ οἰ-
κογένειά του ἤθελε νὰ σπουδάσῃ μηχανικός. Ὅσων
νὰ ἦτο ποτὲ δυνατόν ἐκεῖνο τὸ καλλιτεχνικὸ κε-
φάλι τὸ πλημμυρισμένο ἀπὸ νότες, νὰ χωρέσῃ
μέσα θεωρήματα καὶ λογαριθμούς. Ἀλλὰ ὁ Μανω-
λάκης πρὸ πολλοῦ εἶχεν ἐκλέξει τὴν ἀγαθὴν με-
ρίδα καὶ ἡ ἀπόφασίς του ἐμείνεν ἀκλόνητος ἕως
ὅτου ἐνίκησε.

Μίαν ὁραίαν πρωτὰν ἤλθεν ἀκτινοβολῶν ἀπὸ
χαρὰν καὶ ἐνθουσιασμόν νὰ μ' ἀναγγεῖλῃ τὸν
θρίαμβόν του καὶ συγχρόνως νὰ μ' ἀποχαιρετίσῃ.
Μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἀνεχώρει εἰς Βιέννην.

Ἐκεῖ, εἰς τὴν πόλιν τῶν μεγάλων μουσικῶν
ἀναμνήσεων, ὁ νέος Καλομοίρης ἀνέυρε τὴν ἀληθι-
νὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς του. Ἐπέρασεν ἀπὸ τοὺς
ἴδιους δαιδαλώδεις δρόμους μέσα εἰς τοὺς ὁποίους
ἐπλανήθη ὁ Μπετόβεν, ξένος καὶ κωφὸς εἰς τὸν θό-
ρυτον τῆς ὀργισμένης γύρω του ζωῆς καὶ ζητῶν
μέσα εἰς τὸ ἄπειρον τῆς ἰδίας ψυχῆς του τὰς ὑψι-
στὰς ἀρμονίας τοῦ Fidelio καὶ τῆς Missa Sole-
mnis. Ἐκάθησε κάτω ἀπὸ τὴν μελαγχολικὴν ἰαὶν

πιστέψετε πῶς ἤρθα ἐγὼ ἐδῶ γιὰ νὰ σὰς κλείσω
τὴν πόρτα, γιὰ νὰ σὰς φράξω τὸ πέρασμα, γιὰ νὰ
σταθῶ ἀντιμέτωπος στὸ θάνατον σὰς, χωρὶς μιά βε-
βαιότητα πολὺ στερεώτερη ἀπὸ τὴ δικὴ σας νὰ μ'
ἀσφαλίσῃ ; Τὸ γνωρίζω τὸ πρωτὸν σὰς γράμμα, μοῦ
τῆδεξε, δὲν ξέρω ἂν μὲ πιότερη κατὰπληξή ἢ μὲ
πιότερη ἀνθία.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ (ἐμβρόντητη.) Ὁχι, δὲν εἶναι δυ-
νατὸν αὐτὸ !

ΣΥΛΒΙΑ. Ναι, εἶτοι εἶναι. Τὴν ἀπάντησιν, ἐγὼ
σὰς τὴ φέρνω. Ὁ Λούκιος ὁ Σιττάλας ἔχει χάσει
τὴν ἀνάμνησιν τῶν περασμένων καὶ ζητεῖ νὰ τὸν ἀ-
φῆσουνε στὴν ἡσυχία του. Ἐλπίζει πῶς ἡ περηφά-
νεια σας θὰ σὰς ἐμποδίσῃ νὰ γείνετε ἐνοχλητικὴ.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ (ἔξω φρενῶν.) Ἐκεῖνος σὰς στέλ-
νει ; ἐκεῖνος ὁ ἴδιος ; Εἶναι ἡ ἀπάντησή του ; ἡ
δικιά του ;

ΣΥΛΒΙΑ. Ἡ δικιά του, ἡ δικιά του. Θὰ σὰς
γλύτωνα ἀπὸ αὐτὴ τὴ σκληρὴ στιγμὴ, ἂν ἐσεῖς δὲ
μὲ σπρώχνετε. Καταδεχτῆτε τῶρα νὰ πηγαίνετε.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ (μὲ φωνὴ βραχνή ἀπὸ τὴν ὀργὴν
καὶ τὴ ντροπὴν) Εἶμαι διωγμένη ; (Ἡ μανία τὴν
πνίγει καὶ τῆς δίνει ἕνα τίναγμα πολυκαριὰς. Δὲς
καὶ ξυπνᾷ μέσα τῆς τὸ θηρίον τῆς ἐκδίκης καὶ τῆς

κοταστροφῆς. Στὸ σῶμά της τὸ λιγερὸ καὶ δυνατό
περνᾷ ἡ ἰδία ἡ δύναμις ποὺ συμμαζώνει τὰνθρωπο-
φόνον νεῦρα τῶν αἰλουρίων εἰς τὸ καρτέρι. Τὸ
βέλο, ποὺ ἔχει πάντα κρατῆσαι στὸ πρόσωπον σὰ σκο-
τεινὴ προσωπίδα, κάνει φοβερώτερη τὴν στάση τῆς
γυναίκας, τῆς εἰτοιμῆς νὰ βλάψῃ μὲ κάθε τρόπο καὶ
μὲ κάθε δόλο.)

— Διωγμένη ;

(Ἡ Συλβία Σιττάλα στέκεται ὀλότρεμη καὶ πρᾶ-
σι-η μπροστὰ στὴ μανιασμένη γυναῖκα καὶ δὲν τὴν
τρομάζει τὸ θέαμα ἐκείνης τῆς μανίας, παρὰ καὶ
ποῦ βλέπει ἐντὸς τῆς, καὶ φριχτὸ καὶ ἀνεπαρόρ-
θωτο : τὸ πνεῦμα της.)

— Ἀ, ἴσα μ' αὐτοῦ τὸν ἔχετε κατακτημένο !
Μὲ τί τρόπο ; μὲ τί τρόπο ; Τυλίγοντάς του μὲ
βαμπάκι τὴν ψυχὴν, ὅπως τὴν πληγὴν του ; γιὰ
τρελόντάς τηνε μὲ τάκκαλά σας χέρια ; Εἶναι ὁ θη-
μῆνος, τελειωμένος, εἶναι κουρέλι ἄχρηστο. Κατὰ
λαβαίνω τῶρα καταλαβαίνω. Ὁ καημένος ! ὁ καη-
μένος ! Ἀ, γιατί νὰ μὴν πεθάνῃ, καλῆτερα παρὰ
νὰ ζῇ σὰν πῆθανε ἡ ψυχὴ του ; Εἶναι τελειωμένος
λοιπὸν ἕνας ἄμοιρος ἡλίθιος ποὺ θὰ τὸν πη-
γαίνετε ἐσεῖς ἀπὸ τὸ χεῖν στοὺς δρόμους τοὺς ἐρη-
μικούς. Ὅλα εἰν' ἀφανισμένα, ὅλα εἶναι χαμένα.

Τὸ μέτωπό του δὲν ἀντικρύσσεται πιά, τὸ μάτι
του εἶναι σβημένο...

ΣΥΛΒΙΑ (κόβοντας τὴν ὁμίλιαν τῆς ἄλλης.) Σω-
πάτε ! Σωπάτε ! Εἶναι ζωντανὸς καὶ δυνατός, καὶ
ποτὲ δὲν εἶχε μέσα του τόσο φῶς. Δοξασμένος ἔς
εἰναι ὁ Θεός.

ΤΖΟΚΟΝΤΑ (φρενιασμένη.) Δὲν εἶν' ἀλήθεια.
Ἐγὼ, ἐγὼ εἶμουν ἡ δύναμις του, ἡ νιότη του, τὸ
φῶς του. Νὰ τοῦ τὸ πῆτε ! Νὰ τοῦ τὸ πῆτε !
Ἐγείνε γέρος ἀπὸ σήμερον εἶναι γέρος καὶ νερούλης
καὶ ἄψυχος. Ἐγὼ παίρνω καὶ φεύγω, νὰ τοῦ τὸ
πῆτε ! ὅ,τι εἶτανε μέσα του πρὸ λεύτερον, πρὸ φλο-
γερό καὶ πρὸ πεσέφκον. Τὸ αἷμα ποὺ ἔχουσε ἐκεῖ,
κάτω ἀπὸ τὸ ἀγαλμὰ μου, εἶτανε τὸ στερεὸν αἷμα
τῆς νιότης του. Ἐκεῖνο ποὺ τοῦ ξαναχύσατε ἐσεῖς
στὴν καρδιά εἶναι χωρὶς φλόγα, εἶναι ἀδύνατον, εἶναι
τιποτένιο. Νὰ τοῦ τὸ πῆτε ! Ἐγὼ παίρνω καὶ
φεύγω, σήμερον, ὅ,τι εἶτανε ἡ δύναμις του καὶ τὸ
καμάρι του καὶ ἡ χαρὰ του καὶ ὅλα. Εἶναι ξεγραμ-
μένος αὐτός. Νὰ τοῦ τὸ πῆτε !

(Ἡ μανία τὴν τυφλώνει καὶ τὴν πνίγει. Δὲς
καὶ τὴν πλημμυρίζει μὲ θολὴ θέληση γιὰ κατα-
στροφή, σὰν ἀπὸ δαίμονα. Ὅλο της τὸ εἶναι συμ-
μαζώνεται στὴν ἀνάγκη νὰ κἀνῃ ἀμείωτος μὲ πρᾶξῃ

τοῦ Σούμπερτ, ἐκεῖ εἰς τὴν ἐρημικὴν ὁχθὴν ποῦ κυλᾷ ὁ Δούναβις τὰ χλωμά νερά του. Καὶ μέσα εἰς τὸν μυστηριώδη βόμβον τῆς κινήσεως τῆς μεγαλοπρόσεως, ἤκουσε τὸν ἀντίλαλον τῶν στεναγμῶν τῶν ἀγνῶν μουσικῶν ψυχῶν ποῦ ἔσυραν ἐκεῖ τὸν ἐπὶ γῆς μαρτυρικὸν σταυρὸν τῶν.

Ἡ ζωὴ αὐτῆ τῶν ψυχικῶν ἐκστάσεων εἶνε τὸ ἀγνόητον βάπτισμα δι' ἓνα νεοφώτιστον καλλιτέχνην. Εἰς τὸ Ὁδεῖον, αἱ μουσικαὶ σπουδαὶ τοῦ Καλομοίρη ἦσαν σερὰ καταπληκτικῶν ἐπιτυχιῶν. Περισσότερον ἀπὸ τὸ πιάνο ποῦ ἐσπούδαζε, τὸν προσελικνεν ἡ Ἀρμονία καὶ πρὸ παντὸς ἡ Σύνθεσις καὶ εἰς τὴν σπουδὴν τῆς δυσκολωτάτης αὐτῆς μουσικῆς ἐπιστήμης ἐπεδόθη μὲ φλογερὸν ζήλον καὶ μὲ ἀληθινὸν πάθος. Διὰ τοὺς καθηγητάς του, τὸ τάλαντον τοῦ νεαροῦ Καλομοίρη ἦτο μίᾳ ἀποκάλυψις σπανίας ἱδιοφυΐας καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῆς παρηκολούθουν καὶ καθωδῆγουν μὲ ἰδιαίτεραν στοργὴν μέχρι τῆς στιγμῆς καθ' ἣν ὁ νέος μουσουργὸς καμμίαν ἀνάγκην ποδηγετήσεως δὲν εἶχε πλέον. Μετὰ ἐξ ἑτὶ σοβαρὰς μελέτης καὶ καλλιτεχνικῆς ἐργασίας ὁ Καλομοίρης ἐφευγε θριαμβευτικῶς ἀπὸ τὸ Ὁδεῖον ἀποκομίζων τρία διπλώματα, καλλιτέχνης εἰς τὸ πιάνο, καλλιτέχνης εἰς τὴν ἐνορχήστρωσιν, μεγάλος καὶ πρωτότυπος καλλιτέχνης εἰς τὸ Κοντραπούνκτ.

Διὰ τὸν νεαρὸν μουσουργὸν εὐτύχημα εἶνε, ἐτι μαζὶ μὲ τὴν μουσικὴν του μόρφωσιν συνεδάδιζε καὶ ἡ φιλολογικὴ.

Ὁ Καλομοίρης ἐμελέτησε πολὺ τοὺς φιλοσόφους καὶ ἡ μελέτη αὐτῆ εἶνε ἀπαραίτητος διὰ κάθε καλλιτέχνην τῆς ἐποχῆς μας, εἰς τὴν ὅποιαν τὸ φιλοσοφικὸν πνεῦμα διέπει πρὸ παντὸς τὰς καλὰς τέχνας· καὶ ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἔζησεν εἰς τὴν φιλολογικὴν ἀτμοσφαιρὰν τῆς νεωτέρας Εὐρώπης, τὴν κεκορεσμένην πλέον ἀπὸ τόσα διανοητικὰ ἀριστουργήματα, τότε ἠσθάνθη καὶ ἠγάπησε μὲ περισσώτερον πάθος τὴν ἀγνήν φιλολογίαν τῆς πατρίδος του, τὴν ἄδολον καὶ ἀνέθετον καὶ γνησίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Μέσα εἰς τὸν μεγάλον μας Σολωμόν, μέσα εἰς τὸν Κωστὴν Παλαμᾶν, τὸν ἀντάξιον διάδοχόν του, ὁ Καλομοίρης ἀνεῦρεν ἀθανάτους πηγὰς ἑλληνικῆς ἐμπνεύσεως. Ἐλάτρευσε τοὺς δύο αὐτοὺς μεγάλους ποιητάς μας μὲ ὅλον τὸν ἐνθουσιασμόν τῆς φλογερᾶς μουσικῆς ψυχῆς του, καὶ συγχρόνως ἠγάπησεν ὅλους τοὺς ἄλλους Νεοέλληνας συγγραφεῖς εἰς τὸσον βαθμόν, ὥστε παρασυρθεὶς ἀναισθη-

τως ἀπὸ τὸ ἀκάθεκτον ρεῦμα τῆς φιλολογικῆς μας διαμάχης, ἔγεινε...μαλλιαρός. Αὐτό, φαίνεται, ἦτο μοιραῖον. Καὶ εἶνε πράγματι ἓνα σκιερὸν σημεῖον εἰς τὸν βίον τοῦ Καλομοίρη.*) Ἐνας καλλιτέχνης ἀληθινός, δὲν πρέπει ποτὲ ν' ἀνήκη εἰς κλίκα. Ἀλλ' αὐτὸ ὀλίγον μᾶς ἐνδιαφέρει. Μᾶς ἐνδιαφέρει πρὸ παντὸς ὁ Καλομοίρης ὡς μουσικός.

★

Wen der Genius auf die Stirn geküsst
Der trägt den Himmel im Herzen!

Ὁ οὐρανὸς αὐτὸς ποῦ κλείνει μέσα εἰς τὴν ψυχὴν του ὁ Καλομοίρης, εἶνε ὁ οὐρανὸς ὁ Ἑλληνικός. Τὸ γαλανὸν χρώμα του τὸ ἀπαράμιλλον, ὁ καλλιτέχνης μας τὸ ἐναρμονίζει τελείως μὲ τὰ γλυκύτερα καὶ εὐγενέστερα accords τῆς ἀτομικῆς του ἐμπνεύσεως καὶ μέσα εἰς τὴν ἁρμονίαν αὐτὴν τοῦ ἀγνοῦ ἑλληνικοῦ χρώματος, ἡ μελωδία του πετᾷ σὰν πουλάκι μεθυσμένον ἀπὸ ἐωθινὸν φῶς καὶ χαράν.

Ἡ ἐμπνευσις τοῦ Καλομοίρη εἶνε ἀδιάστος, φυσικὴ, αὐθόρμητος καὶ νέα. Ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὴν ψυχὴν του καὶ δι' αὐτὸν ἀκριδῶς τὸν λόγον εἶνε ὠραία καὶ ἀληθινή.

Ἰδέτε τὴν συλλογὴν τῶν Ἑλληνικῶν Τραγουδιῶν τοῦ Καλομοίρη, ἡ ὅποια ἐξεδόθη τελευταίως καλλιτεχνικώτατα τυπωμένη ἀπὸ τὸ ἐν Λειψία κατὰστημα Breitkopf καὶ Härtel. Εἶνε τὰ πρῶτα Ἑλληνικὰ τραγούδια ποῦ ἤμπορουν νὰ διεκδικήσουν θέσιν εἰς τὸ πρῶτα μὲγάλου Εὐρωπαϊκοῦ κονσέρτου, ν' ἀκουσθῶν καὶ νὰ θαυμασθῶν ἀπὸ κοινὸν μορφωμένον μουσικῶς καὶ ἐπομένως αὐστηρότατον. Μία Ἑλληνίς μὲ ἀρτιωτάτην μουσικὴν καὶ φιλολογικὴν μόρφωσιν, ἡ κ. Αἰμιλία Παπαδημητρίου, ἡ θυγάτηρ τοῦ ἀειμνήστου Σπαθάρη, μ' ἔλεγε τελευταίως προκειμένου διὰ τὴν μουσικὴν αὐτὴν ἔκδοσιν:

— Ἐνας Σούμπερτ ἐγεννήθη στὴν Ἑλλάδα.

Καὶ ἐγὼ συμμερίζομαι τὸν ἐνθουσιασμόν της. Ἀπὸ τὸ πρῶτον ἕως τὸ τελευταῖον, ὅλα αὐτὰ τὰ ὠραία τραγούδια, ἤμπορουν, τὸ καθὲν εἰς τὸ εἶδος του, νὰ ἐκανοποιήσουν καὶ τοῦ δυσκολωτέρου κριτικοῦ τὰς ἀπαιτήσεις. Εἶνε πλούσια εἰς λυρισμόν καὶ συγχρόνως ἔχουν μίαν εὐγενὴ λιτότητα εἰς τὴν αἰσθητικὴν των. Ἡ μελωδία των εἶνε πλαστικὴ καὶ μὲ ὅλην τὴν πρωτοτυπίαν της δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐξε-

*) Σημ. τοῦ «Νουμά».—Ὅχι, κυρὰ μου, κ' ἔτσι.

ζητημένον. Τί ἐντεχνος ὅμως ἐπεξεργασία εἰς τὴν ὑπόκρουσιν!

Σὰς βεβαίως εἰς πρέπει νὰ εἶνε ἀληθινὸς Virtuos τοῦ πιάνου ἐκεῖνος ποῦ θὰ συνοδεύσῃ αὐτὰ τὰ τραγούδια. Τὸ accompagnement τῆς «Ρομελιώτισσας» ἀποτελεῖ αὐτὸ μόνον τοῦ μίαν ὠραίαν καὶ τεχνικωτάτην εἰς ἐκτέλεσιν Etude διὰ πιάνο. Καὶ τί μεγαλοπρεπὲς τραγούδι εἶνε αὐτὴ ἡ «Ρομελιώτισσα» μὲ τόσας πλουσίας ἐναλλαγὰς καὶ μεταπτώσεις εἰς κάθε στροφὴν τοῦ ποιήματος! Τὸ τέλος εἶνε θριαμβευτικόν, καμωμένον pour enlever le public, ὅπως θὰ ἔλεγε ἓνας Γάλλος. Ὅλη ἡ μαγεῖα καὶ ἡ χάρις τοῦ ἑλληνικοῦ σεληνόφωτος καθρεφτίζεται εἰς τὴν ἀπαλῶς θωπευτικὴν μελωδίαν «Παίξει ἀπόψε τὸ φεγγάρι» μὲ τὴν θαμνὴν ὑπόκρουσιν ποῦ σβύνει εἰς τὸ τέλος κ' αὐτὴ σὰν ἀκτὶς φεγγαριοῦ.

Ἐνα γνησίως Ρωμαϊκὸν τραγούδι ποῦ θὰ μπορούσε κάλλιστα ν' ἀπαθανατισθῇ εἰς τὸ στόμα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ καὶ νὰ διατηρήσῃ ὅλην τὴν ἐροσίαν του εἶνε ἡ «Στυλιανή». Γοργὴ καὶ χαριτωμένη ἐμπνευσις μὲ ὠραῖον ρυθμὸν καὶ τσαχπίνικο χιούμορ εἰς τὴν τελευταίαν φράσιν.

Ἀλλὰ τὸ ὠραιότερον τραγούδι αὐτῆς τῆς συλλογῆς εἶνε ἡ Ἀφροδίτη. Τὸ διαπνέει ἓνας μυστικοπαθὴς λυρισμὸς ποῦ ὑπενθυμίζει πολὺ τὴν τεχντροπλίαν τοῦ Brahms καὶ τοῦ Hugo Wolf, ἡ δὲ μετάπτωσις ἐκείνη ἀπὸ τὰ ἀνίσχυα τρέμελα εἰς τὴν θερμὴν ἐπὶ κλησιν πρὸς τὸ ἄστρον τῆς Ἀγάπης εἶνε θαυμασία.

Θὰ ἤθελα πολὺ νὰ ἐμιλήσω ἰδιαίτερος διὰ καθὲν ἀπὸ τὰ ὠραία αὐτὰ Τραγούδια ἂν ὁ χῶρος μοῦ τὸ ἐπέτρεπε. Ἀλλὰ μοῦ υπολείπεται νὰ ἐμιλήσω ἀκόμη καὶ διὰ τὸ ἄλλο ἔργον τοῦ Καλομοίρη. Μὲ τὸ Prelude καὶ τὴν διπλὴν Fuga του εἰς ἑπτὰ φωνὰς διὰ 2 πιάνο, καὶ μὲ τὰς τρεῖς Ballades διὰ πιάνο ἀνεδείχθη τελείως κάτοχος τῆς τέχνης τοῦ Contrapunkt καὶ ἐκέρδισε τὸ πρῶτον βραβεῖον τῆς Βιέννης. Αὐτὰ τὰ ἔργα του μποροῦμε νὰ τὰ ἐνομάσωμεν μαθητικὰ δοκίμια ἂν καὶ φέρουν πολὺ ἐντονὸν τὴν σφραγίδα τοῦ χειραφετημένου καλλιτέχνου. Ἀλλὰ ἡ ἑλληνικὴ Suite τοῦ Καλομοίρη, ἓνα μεγάλο Συμφωνικὸν Ποίημα γραμμένον δι' ὀρχήστραν, εἶνε ἀληθινὸν προσκόνημα εἰς τὸν Νάον τῆς Ἑλληνικῆς ψυχῆς. Μοῦ τὴν ἐξετέλεσεν ὁ ἴδιος τελευταίως ὅταν ἦτο ἐδῶ εἰς τὸ πιάνο ἐν μικρογραφίᾳ.

— Τί πόνο! Δὲ βροτῶ πιὰ!

(Κοιτᾷ νὰ λιγοθυμῇ, θιαν, τὰ κοῖ ὁρμᾷ μέσα στὸ δωμάτιο ὁ ΔΟΥΚΙΟΣ ΣΕΤΤΙΛΛΑΣ σὰν τρελλός. Ἐκείνη ἀνατριχίλαει στυλῶντας ἀπάνω του τὰ μεγάλα τῆς μάτια τὰ δακρυομένα, ὅπου πεθαίνει ἡ ἀνέλπιδη ψυχὴ.)

— Ἐστὶ, ἐστὶ, ἐστὶ!

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ (κρατώντας πόνητα ψηλά τὰ δύο ἄμμορα τὰ χέρια τὰ λυωμένα, ποὺ μουσκεύουν μ' αἶμα τὸ παντὶ ὅπου εἶναι ὁ χολασμὸς ὁ ἀγιάτρευτος.) Βροταχτε τη! Βροταχτε τη! Θὰ πῶς...

(Ὁ Δούκιος Σεττάλας ἀναβραδίζει στὶς ἀγκάλες του τὸ γλυκὸ τὸ πλάσμα τὸ αἱματόβροστο, ποὺ πάει νὰ χάσῃ τὶς αἰσθήσεις του. Πρὶν ὅμως λιγοθυμῇ, στρέφει τὸ μισοσβημένο βλέμμα πρὸς τὴν κουρτίνα, ὡς γὰρ νὰ δεῖξῃ τὸ ὄγαλμα.)

ΣΥΛΒΙΑ (μὲ ξέφρηνη φωνή.) Εἶναι... γλυτωμένο.

(Ἀκολουθεῖ)

χολασμοῦ. Μιὰ ξαφνικὴ σκέψη βιάζει ἐκεῖνο τὸ ἔμφυτο πρὸς ἓνα σκοπὸ.)

— Καὶ κεῖνο τὸ ὄγαλμα, ποῦ εἶναι δικό μου, ποῦ μοῦ ἀνήκει, ποῦ αὐτὸς τῷφτιασε μὲ τὴ ζωὴ ποῦ ἔστηψε ἀπὸ μέγα σταλαματιά-σταλαματία, αὐτὸ τὸ ὄγαλμα ποῦ εἶναι δικό μου...

(Χυμίζει μ' ἓνα πῆδημα θηρίου πρὸς τὴν κλειστή κουρτίνα, τὴν ἀνασηκώνει, περνᾷ μέσα.)

...κί, λοιπόν, ἐγὼ θὰ τὸ σπάσω, θὰ τὸ κομματιάσω!

(Ἡ Σιλβία Σεττάλα ρήχνει μιὰ κραυγὴ, τρέχοντας γὰρ νὰ προλάβῃ τὸ κινδ. Χάινονται κ' οἱ δύο πίσω ἀπὸ τὴν κουρτίνα. Ἀκούεται τὸ ἀγκομάχημα ἐνὸς σόντομου παλαμῶν.)

ΣΥΛΒΙΑ (ξερραίνοντας.) Ὅχι, ὄχι, δὲν εἶν' ἀλήθεια, δὲν εἶν' ἀλήθεια! Εἶπα ψέμματα.

(Σκεπάζει τὰπολυσιμένα λόγια ὁ πάταγος ἐνὸς ὄγκου ποῦ γέρονει καὶ πέφτει, ὁ βρόντος τοῦ ἀγάλματος ποῦ γκρεμίζεται κάτω κ' ἔπειτα μιὰ νέα σπαραχτικὴ κραυγὴ τῆς Σιλβίας ποῦ τῆς σέρνει ὁ σπασμὸς τοῦ πόνου μέσ' ἀπὸ τὰ σωθικά της.)

ΣΚΗΝΗ Γ'.

(Ἡ ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ ΔΟΝΗ παρουσιάζεται, τρελ-

λὴ ἀπὸ τὴν τρομάρα, τρέχοντας πρὸς ἐκείνη τὴ φωνὴ ποῦ ἔχει τίνος εἶναι ἐνῶ ἡ ΤΖΟΚΟΝΤΑ ΔΙΑΝΤΗ προβάλλει ἀπὸ τὶς διπλὲς τῆς κουρτίνας, ἀκόμα σκεπασμένη μὲ τὸ βέλο, μὲ τὴν ὄψη τοῦ ἀνθρώπου ποῦ ἔκαμε φόνον καὶ ζητεῖ ποῦθε νὰ φύγῃ.)

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Φόνισσα! Φόνισσα! (Σκέβει νὰ βοηθήσῃ τὴν ἀδερφή της, ἐνῶ ἡ ἄλλη φεύγει.)

— Σιλβία, Σιλβία, ἀδερφή μου, ἀδερφή μου! Τί σοῦκαμε; τί σοῦκαμε; Ἀχ! τὰ χέρια, τὰ χέρια...

(Ἡ φωνὴ της φανερώναι τὴ φρίκη τοῦ ἀνθρώπου ποῦ βλέπει καὶ ἀποτροπαιο.)

ΣΥΛΒΙΑ. Πάρε με ἀποδῶ! Πάρε με ἀποδῶ!

ΦΡΑΝΤΖΕΣΚΑ. Θεέ μου! Θεέ μου! Σοῦ μένα με ἀποκάτω; Θεέ μου! Σοῦ γένανε λυωμένα... Νερό! Νερό! Δὲν εἶναι τίποτε ἰδῶ... Περίλενε!

ΣΥΛΒΙΑ. Ἀχ, τί πόνο! Δὲ βροτῶ πεθαίνω. Πάρε με ἀποδῶ!

(Παρουσιάζεται, προβαίνοντας ἀπὸ τὶς κόκκινες διπλὲς, μὲ τὸ πρόσωπο ἀπερίγραπτα μεταμορφωμένο ἀπὸ τὸν πόνο, ἐνῶ ἡ ἀδερφή της, γυρνῇ, τῆς βαστᾷ ψηλά τὰ δύο χέρια τυλιγμένα σ' ἓνα κομμάτι βρεγμένου παννίου—τραβηγμένο ἀπὸ τὸν πηλὸ—ποὺ ματώνεται.)